

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Diplomová práce – obor Španělská filologie

Helena Burdová

**OBJEVENÍ AMERIKY V ODBORNÝCH
PUBLIKACÍCH A ROMÁNOVÉM ZPRACOVÁNÍ**

**PRESENTATION OF DISCOVERY OF AMERICA IN
THE OFFICIAL HISTORIOGRAPHICAL SOURCES
AND FICTION**

Vedoucí práce: Prof. dr. Josef Opatrný

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Praha, 22.4.2007

Helena Burdová

Děkuji Prof. dr. Josefu Opatrnému za spolupráci, trpělivost a cenné podněty a připomínky, které mi během zpracování mé diplomové práce poskytl.

OBSAH

Úvod -----	5
I. ČÁST -----	8
1. Historický román, nový historický román -----	8
2. Obraz Kryštofa Kolumba v moderních latinskoamerických románech -----	13
3. Ábel Posse a jeho dílo -----	17
4. Rozbor románu <i>Psi z ráje</i> -----	19
5. Utopie v románu <i>Psi z ráje</i> -----	28
6. Kryštof Kolumbus jako románová postava -----	32
7. Pojetí historie v Posseho románu -----	41
II. ČÁST -----	43
1. Kryštof Kolumbus -----	43
2. Kolumbus jako historická postava -----	44
3. PRVNÍ CESTA (3.8.1492 - 15.3.1493) -----	49
4. DRUHÁ CESTA (1493 - 1496) -----	51
5. TŘETÍ CESTA (1498 - 1500) -----	52
6. ČTVRTÁ CESTA (1502 - 1504) -----	53
7. Kryštof Kolumbus jako literární postava Ábela Posseho	55
8. Porovnání -----	60
9. Střet dvou světů -----	64
10. Pojetí dalších historických událostí v románu -----	65
11. Kolumbův lodní deník -----	75
12. Hodnověrnost lodního deníku -----	78
13. Obsah lodního deníku -----	82
14. Todorov a jeho pojetí Kolumba -----	90
15. Pojetí Josefa Janáčka -----	92
Závěr -----	94
Résumé -----	98
BIBLIOGRAFIE -----	101

Úvod

12. říjen 1492 byl klíčovým okamžikem v dějinách lidstva. Objevení Ameriky nebylo jen událostí, která změnila geografický obraz světa, ale momentem, který zásadním způsobem ovlivnil běh dějin v Evropě i Americe. Změny se projevily ve vývoji ve všech směrech, nejen z hlediska geografického a politického, ale i ekonomického a kulturního. Hlavně v poslední době je připomínána a zdůrazňována důležitost okamžiku setkání dvou různých kultur a jejich vzájemný vliv, je diskutována otázka kulturní sounáležitosti. S pětistým výročím objevení Ameriky se oficiální historiografie poněkud mění co se týče pojetí této události. Objevují se názory, které na objevení pohlíží poměrně kritickou formou a zdůrazňují jeho negativní stránky. Vzhledem k tomu, že se jedná o téma tak zásadní důležitosti, bylo mnohokrát zkoumáno z různých hledisek a existuje k němu velké množství pramenů a publikací, jejichž počet stále narůstá (také v souvislosti se zmíněnými oslavami pětistého výročí objevení roku 1992).

V posledních letech se v latinskoamerických zemích objevila mezi literárními autory nová tendence, která se projevuje zpracováváním historických témat. Vzniká nový literární proud, tzv. nový historický román (šp. *nueva novela hispanoamericana*). Tento žánr reviduje oficiální historiografii, věnuje se přezkoumávání různých témat dějin z různých úhlů pohledů. Mezi těmito náměty samozřejmě nechybí ani objevení Ameriky, *conquista*, zobrazení postavy Kryštofa Kolumba, atd. Upřednostňování této tematiky je rovněž prisuzováno výročí objevení Ameriky v devadesátých letech 20. století a úvahám autorů o důsledcích historických událostí v současné době, jejich hledání vlastní identity.

Mnoho autorů a prací se již věnovalo problémům spjatým s objevením nového kontinentu a postavě Kryštofa Kolumba. V průběhu staletí se pohled na tuto událost měnil a střídala se různá chápání této problematiky. Mým cílem je porovnat v této diplomové práci existující prameny oficiální historiografie s ohledem na beletristickou tvorbu, která se tomuto tématu věnuje. Výchozím textem je román *Psi z ráje*¹ (první vydání španělského originálu *Los perros del paraíso*² z roku 1983, citace použité v této práci z vydání z roku 1989³) současného argentinského autora Ábela Posseho, který zobrazuje životní osudy slavného mořeplavce Kolumba a zachycuje jeho plavby směrem na západ. Román také velmi svérázným způsobem popisuje atmosféru španělského královského dvora, vládu katolických králů a další okolnosti související s námořní expanzí druhé poloviny 15. století v Evropě. Hlavním zdrojem pro porovnání s oficiální historiografií a skutečnými událostmi bude pak především kniha Samuela Eliota Morisona *Admiral of The Ocean Sea: A Life of Christopher Columbus*⁴, která se velmi podrobně věnuje Kolumbovi a objevným plavbám.

V první části práce bude hlavním tématem především vymezení románu *Psi z ráje* z hlediska literárních žánrů, důvody jeho zařazení k novému hispanoamerickému románu a zdůraznění jeho specifik a charakteristických rysů, na jejichž základě se seznámíme s celkovým pojetím oficiální historie v dílech tohoto proudu. Dále se zaměřím na vyobrazení samotné postavy Kryštofa Kolumba v několika dalších dílech moderní prozaické tvorby a jejich vzájemné porovnání. Převážná část bude věnována hlavně rozboru knihy *Psi z ráje* Ábela Posseho. Detailní literární rozbor umožní i porovnání z hlediska historické skutečnosti, pojetí

¹ POSSE, Ábel. *Psi z ráje*. Překl. Blanka Stárková. Praha: Odeon, 1993.

² POSSE, Ábel. *Los perros del paraíso*. Barcelona: Argos Vergara, 1983.

³ POSSE, Ábel. *Los perros del paraíso*. La Habana: Editorial Arte y Literatura, 1989.

⁴ MORISON, Samuel Eliot. *Admiral of the Ocean Sea: A Life of Christopher Columbus*. Boston: Little, Brown and Company, 1942.

historie v tomto díle a zejména autentičnosti v porovnání s oficiální historiografií.

Druhá část bude soustředěna na postavu Kryštofa Kolumba a její chápání v rámci historie. Práce srovná skutečné admirálové osudy tak, jak je líčí oficiální prameny (především s využitím verze Samuela Eliota Morisona) a osudy Kolumba jako fiktivního románového hrdiny. Posseho román nezpracovává pouze průběh Kolumbových objevných plaveb, ale také jejich základ ve Španělsku, pokusím se porovnat způsob prezentace těchto historických událostí ve fikčním pojetí knihy oproti způsobu prezentace oficiální historiografie. Ve druhé části se dále budu věnovat výchozímu textu, zásadně důležitému pro celé toto téma, lodnímu deníku Kryštofa Kolumba s využitím edice dokumentů Consuely Varela⁵ z roku 1997. Otázkou lodního deníku a příslušné literatury se budu zvláště zabývat v samostatné kapitole na str. 75. Na základě zápisků z plaveb porovnáám způsob prezentace Kolumba v knize Ábela Posseho. Okrajově také uvedu celkové chápání postavy Kryštofa Kolumba v knize Tzvetana Todorova *Dobytí Ameriky. Problém druhého*⁶ (první vydání v originále z roku 1982⁷, použité citace z českého překladu), z české produkce na toto téma pak krátce posoudím dílo Josefa Janáčka *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*⁸.

⁵ COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos completos*. Edición de Consuelo Varela. Madrid: Alianza Editorial, 1997.

⁶ TODOROV, Tzvetan. *Dobytí Ameriky. Problém druhého*. Přel. Kateřina Lukešová. Praha: Mladá fronta, 1996.

⁷ TODOROV, Tzvetan. *La Conquête de l'Amérique. La question de l'autre*. Paris: Points-Seuil, 1982.

⁸ JANÁČEK, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003.

I. ČÁST

1. Historický román, nový historický román

Za historický považujeme každý román odehrávající se v době, již autor nezná z vlastní zkušenosti a svou fikci opírá o zprostředkované informace. Na rozdíl od sci-fi a fantasy konstruuje modely žití, které existovaly před aktem psaní a jsou nějak doloženy. Je žánrem, který inklinuje k zobrazování zlomových období dějinného vývoje, často pojímaných jako problém střetu dvou kultur (H. Sienkiewicz - *Quo vadis*; A. Jirásek - *Proti všem*). Táhne zejména k okamžikům „založení“, anebo naopak „zániku říše“. Je psán jazykem a slohem autorovy přítomnosti, signály historičnosti převládají v názvu, v podtitulu, projevují se vlastními jmény, letopočty a příznaky byvších epoch (jazykovými archaismy, reáliemi). K specifickým zdrojům historického narativu náležejí literární texty vzniklé v době, jíž se týká (včetně těch, jež mu v zájmu o zvolenou látku předcházely). Souvisí se stavem historie jako vědecké disciplíny a s jejím proměnným chápáním. Míra závislosti na historickém poznání, jeho pramenech a metodologickém zaměření se liší od doby k době, od autora k autorovi, od díla k dílu.⁹

V době takzvaného latinskoamerického literárního „postboomu“ v osmdesátých a devadesátých letech 20. století je jedním z nejvýznamnějších jevů vznik tzv. nového historického románu (šp. *nueva novela histórica*). Tematicky se nové historické romány zabývají různými událostmi dějin od objevení a dobývání Ameriky až po současnost. Tento žánr je často charakterizován odlišnostmi oproti tradičnímu historickému románu a proto severoamerický hispanista

⁹ MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. Str. 239-240

Seymour Menton¹⁰ spolu s některými dalšími autory navrhl název „nueva novela histórica“. Na základě definice historického románu, jehož celý děj (nebo jeho převážná část) se odehrává v minulosti, tzn. minulosti přímo neprožité autorem, se vymezily určité charakteristické znaky žánru nového. Jedná se zejména o přítomnost filozofických myšlenek namísto pouhé reprodukce minulosti; úmyslné narušování historie prostřednictvím použití různých prostředků (vynechávání, nadsázka, anachronismus); fiktivizaci skutečných historických postav namísto zobrazení fiktivních protagonistů; intertextualitu, hlavně komentování a reinterpetaci jiných textů; použití ironie, parodie a humoru. María Cristina Pons¹¹ přidává další aspekty: subjektivitu a nedostatek neutrality, historiografickou relativitu, odmítání dané historické pravdy, zpochybňování historického pokroku. Fernando Aínsa¹² hovoří o těchto znacích nového historického románu: nové, opakované čtení historie; odmítání legitimity oficiálních verzí historie; více možností úhlů pohledů a interpretací a odmítání jedné jediné pravdy; překrývání různých časů ve vyprávění; již zmíněná intertextualita; parodické psaní; fikce o historii.

Velká část latinskoamerických románů s historickou tematikou, vydaných od osmdesátých let minulého století, odpovídá této charakteristice. V posledních desetiletích vzbuzují historická témata obnovený zájem autorů. Dochází k opětovnému čtení historie a kritickému pohledu na různé etapy amerických dějin od koloniálního období přes dobu osvícenství a nezávislosti, až po snahu zrevidovat 19. a

¹⁰ MENTON, Seymour. *La nueva novela histórica de la América Latina, 1979-1992*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993. str. 42-46

¹¹ PONS, María Cristina. La novela histórica del siglo XX: de inflexión literaria y gesto histórico, a retórica de consumo. In: *Perfiles Latinoamericanos* [online], diciembre 1999, número 15. [cit. 23.1.2007]. México: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, 1999. str. 139-169. Dostupné na: <http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/115/11501507.pdf>

¹² AÍNSA, Fernando. *Narrativa hispanoamericana del siglo XX (Del espacio vivido al espacio del texto)*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2003. str. 93-101

20. století. Podle Fernanda Aínsy se zdá, jakoby po složitých, experimentálních dílech otevřených všem typům vlivů, která charakterizovala románovou tvorbu šedesátých let a naléhavé bezprostřednosti děl let sedmdesátých, próza potřebovala včlenit do minulosti imaginární individuum pohybující se napříč časem. Historie je podle něj znovu čtena vzhledem k potřebám současnosti. Spisovatelé jako by byli přesvědčeni, že literatura je schopna nastínit s větší svobodou a věrností to, co nechce nebo nemůže udělat oficiální historiografie. Fikce nahrazuje nedostatky tradiční historiografie, která je považována za konzervativní a předpojatou.

Vztah mezi historií a literaturou je jedním z nejcharakterističtějších rysů vývoje latinskoamerické literatury. Tato tendence započala vlastně už u prvních kronikářů. Moderní autoři ale nerekonstruují romantické pojetí historických událostí, nyní píšou texty kritické, polemizující s oficiální historií. Každopádně snahou románů vznikajících od sedmdesátých let 20. století je znovu interpretovat historii prostřednictvím použití různých časů, prostorů a forem vyprávění. Tento nový typ historického románu odmítá otevřeně realismus, přísnou věrnost dokumentárních dat a vytváří nový smysl pro románovou věrnost.

Jedním z prvních latinskoamerických autorů, který se zcela oproštuje od tradiční koncepce historického románu, je Carlos Fuentes. V díle *Terra Nostra*¹³ (1975) včleňuje do historického žánru anachronii, ironii a grotesku. Zahazuje tak proud děl, ve kterých jsou historické skutky začleněny do fikce prostřednictvím deformace a zkreslování, osvobození od činů, ale hlavně oproštěním od časové roviny. V díle *Gringo viejo*¹⁴ (1985) Fuentes vyjadřuje názor, že

¹³ FUENTES, Carlos. *Terra nostra*. Barcelona: Seix Barral, 1975.

¹⁴ FUENTES, Carlos. *Gringo viejo*. México: Fondo de Cultura Económica, 1985.

fikce začíná tam, kde končí známá historie. V důsledku chybějících údajů o osudu severoamerického spisovatele a novináře Ambrose Bierce, který zmizel v Mexiku v období mexické revoluce v roce 1910, si představuje, co se asi stalo od okamžiku, ve kterém končí jeho známý životopis. Používá skutečné historické zprávy ze života Bierceho, začleňuje je do fikce a zpracovává formou románu neznámý konec. Dociluje opravdové věrohodnosti, i když hromadící se varianty přibližují podle Fernanda Aínsy v některých momentech dílo spíše literární fantazii.

Ostatní autoři tvořící od šedesátých let 20. století, jako Mario Vargas Llosa nebo Gabriel García Márquez, nemohli odolat vlivu žánru a využili jej každý svým způsobem. První z nich v díle *La guerra del fin del mundo*¹⁵ (1981) a druhý v díle *El general en su laberinto*¹⁶ (1989), ve kterém líčí poslední dny života Simóna Bolívara.

Fernando Aínsa uvádí, že dnešní historický román má své kořeny v dílech hledajících identitu a národní uvědomění v 19. století (Eduardo Acevedo Díaz, Manuel Gálvez, Artur Uslar Pietri, spisovatelé mexické revoluce). Nový historický román podle jeho soudu opouští odstup historického románu tradičního. Tradiční historie se omezuje na uvádění dat bitev, čísel a skutků, ale nemůže sbírat impulsy, motivy, ani skryté vjemy lidské bytosti. Historiografie odráží výsledky a ne příčiny. Mezerovité údaje dokumentárních pramenů způsobily, že v některých historických románech se vše vynalézá a vymýšlí znovu, vše je zpochybňováno a autorům se zdá „lživé“ vše, co je prezentováno jako skutečnost. V takových dílech dochází k překrývání a vrstvení historických časů. Časové zásahy mohou přicházet z minulosti, ale také mohou mít svůj původ

¹⁵ VARGAS LLOSA, Mario. *La guerra del fin del mundo*. Barcelona: Seix Barral, 1981.

¹⁶ GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel. *El general en su laberinto*. Bogotá: La Oveja Negra, 1989.

v budoucnosti ve formě vědomých anachronismů (jako je tomu u Ábela Posseho).

Na dalších příkladech autorů a jejich děl můžeme potvrdit, že současní latinskoameričtí spisovatelé se skutečně věnují fikčnímu zpracování oficiální historiografie v hojně míře. V díle *Los ríos profundos*¹⁷ (1958) José María Arguedase najdeme zobrazení dvojích kořenů a tradice mestické kultury: zděděné španělské a indiánské vlivy. Argentinský spisovatel Ábel Posse se svou trilogií *Daimón*¹⁸ (1978), *Los perros del paraíso*¹⁹ (1983) a *El largo atardecer del caminante*²⁰ (1992) pokračuje v tomto projektu demystifikace historie conquisty. Znovustvoření koloniálního prostředí Cartageny de Indias v 18. století se objevuje v díle Germána Espinosy *La tejedora de coronas*²¹ (1982). Gabriel García Márquez ve svém díle *El general en su laberinto*²² (1989) vytváří postavu Simóna Bolívara a zobrazuje jeho poslední dny. Augusto Roa Bastos v románu *Yo, el supremo*²³ (1974) vyobrazil diktátora zajišťujícího si moc manipulací historie. Téma historie Latinské Ameriky se ve 20. století objevuje u mnoha dalších autorů, kteří ji chtějí znovu interpretovat a najít spojitost minulosti s bezprostřední přítomností. Narůstá tendence latinskoamerických spisovatelů odpovědět na fiktivní běh historie fiktivním dějem románu²⁴.

¹⁷ ARGUEDAS, José María. *Los ríos profundos*. Buenos Aires: Losada, 1958.

¹⁸ POSSE, Ábel. *Daimón*. Barcelona: Argos, 1978.

¹⁹ POSSE, Ábel. *Los perros...*

²⁰ POSSE, Ábel. *El largo atardecer del caminante*. Buenos Aires: Emecé, 1992

²¹ ESPINOSA, Germán. *La tejedora de coronas*. Madrid: Alfaguara, 1982.

²² GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel. Op. cit.

²³ ROA BASTOS, Augusto. *Yo, el supremo*. Buenos Aires: Siglo Veintiuno Argentina Edit., 1975.

²⁴ AÍNSA, Fernando. Op. cit., str. 93-101

2. Obraz Kryštofa Kolumba v moderních latinskoamerických románech

Když se Kryštof Kolumbus vydal na svou legendární výpravu do Indií, hledal tu nejkratší a nejpřímější cestu, aby dojel do země velkého chána. Při přistání na pevné zemi netušil, že nedojel do Indie, ale k ostrovům nového kontinentu, který později ponese jméno Amerika. Pro něj se sen o cestě do pozemského ráje stal skutečností. Prostřednictvím literatury se tato skutečnost, počínaje dopisy, které Kolumbus psal španělským panovníkům, stává fikcí. Hlavně v souvislosti s oslavami pětistého výročí objevení Ameriky někteří autoři ve svých románech „znovu vymýšlejí“ postavu Kolumba a intertextualizují jeho písemné dědictví.

Příkladem pěti románů, jejichž tématem je postava admirála, jsou mimo jiné: *El arpa y la sombra*²⁵ (1979) Aleja Carpentiera (v češtině vydáno v roce 1990²⁶), *Vigilia del almirante*²⁷ (1992) Augusta Roa Bastose, *El rostro oculto del almirante*²⁸ (1996) José Rodolfa Mendozy, *Los perros del paraíso*²⁹ (1983) Abela Posseho, *Cristóbal Nonato*³⁰ (1987) Carlose Fuentesese. V citovaných dílech se historická osobnost Kryštofa Kolumba mění ve fiktivní utopickou literární postavu.

Román *El arpa y la sombra*³¹ Kubánce Aleja Carpentiera je jedním z prvních a současně nejdůležitějších děl náležejících do žánru nového historického románu. Carpentier zakládá myšlenku pro své dílo na adaptaci rozhlasové hry divadelního představení *Le Livre de*

²⁵ CARPENTIER, Alejo. *El arpa y la sombra*. Madrid: Alianza Editorial, 1998.

²⁶ CARPENTIER, Alejo. *Barokní koncert. Harfa a stín*. Praha: Odeon, 1990.

²⁷ ROA BASTOS, Augusto. *La vigilia del almirante*. Madrid: Alfaguara, 1992.

²⁸ RODOLFO MENDOZA, José. *El rostro oculto del almirante*. Valencia: Colección narrativa, 1996.

²⁹ POSSE, Ábel. *Los perros...*

³⁰ FUENTES, Carlos. *Cristobal Nonato*. México: Fondo de Cultura Económica, 1987.

³¹ CARPENTIER, Alejo. *El arpa y la sombra...*

*Christophe Colomb*³² Paula Claudela z roku 1929, v němž se nacházejí dvě postavy Kryštofa Kolumba: první Kolumbus, který je historickou postavou a druhý, současný Kolumbus, který může znovu pozorovat své skutky a dokonce o nich diskutovat na scéně s prvním Kolumbem ze současného úhlu pohledu. Ve svém románu Alejo Carpentier přebírá myšlenku Claudelova Kolumba, který žije v neurčitěm čase. Ve třetí části díla se objevují postavy předchozích pěti století a diskutují o životě Kolumba aby rozhodli o jeho svatořečení. Zde je samotný Kolumbus prezentován jako „Invisible“, nemůže se přímo vmísit do diskuse, ale účastní se tím, že se obrací ke čtenáři ve formě neslyšitelných komentářů napsaných v uvozovkách. Tímto způsobem nám Carpentier dovoluje porovnat přijetí Kolumba napříč časem a z různých perspektiv.

V románu Augusta Roa Bastose *Vigilia del almirante*³³ je Kolumbus quijotovským rytířem smutné postavy plující v utopii, v ne-místě. V ději románu je stěžejní vyprávění Kolumba z jeho lodi Santa María, poslední kapitoly pak obsahují úvahy z jeho smrtelného lože. Tak jako posledně jmenovaný román, *Vigilia del almirante* se také osvobozuje od jakéhokoliv zařazení v čase³⁴.

Kolumbův původ a jeho motivace k výpravě je tématem románu *El rostro oculto del almirante*³⁵ Venezuelana José Rodolfa Mendozy. Na začátku románu se zdá admirálův původ jasný a jednoduchý: je synem janovského námořníka a od dětství je jeho jediným přáním vyplout na moře. Ale zároveň nám představuje složitější motivy pro porozumění této cesty: od mládí vstupuje do telepatické komunikace s jakousi nadpřirozenou bytostí, volají ho hlasy

³² CLAUDEL, Paul. *Christophe Colomb*. Vienne; Leipsic: Édition Universelle S.A., 1929.

³³ ROA BASTOS, Augusto. *La vigilia...*

³⁴ BOLANDER, Andreas. *Vigilia del Almirante como texto de metaficción*. *Romansk Forum* [online]. [cit. 20.3.2007]. Número 16 – 2002/2. Dostupné na: <<http://www.duo.uio.no/roman/Art/Rf-16-02-/esp/Bolander.pdf>>

³⁵ RODOLFO MENDOZA, José. *El rostro oculto...*

z minulosti a budoucnosti, zjišťuje, že je zvolen Vikingy, aby přeplul Atlantik, atd. Kolumbus se vidí jako vyvolený Bohem, jako nový Ježíš. Stejně jako v románu Ábela Posseho Mendoza představuje Kolumba ve svém díle jako osobnost tajemnou a mystickou. Nedostatek konkrétních a jistých informací o minulosti Kolumba nabízí literární fikci celou řadu možností při ztvárnění jeho života. Stejně tak je tato skutečnost mění v osobnost bez kořenů a pevného hrobu³⁶.

Hlavním tématem románu *Cristóbal Nonato*³⁷ Carlose Fuentesese není přímo historická postava Kryštofa Kolumba, ale pojednává ve svém základě o utopii Nového světa, v tomto případě v Mexiku. Mladý pár se rozhodne počít dítě 6. ledna 1992 tak, aby se narodilo 12. října stejného roku. Během těhotenství ženy čtenář poznává rodiny a přátele tohoto páru, dovídá se o jejich životě v Ciudad de México, stejně jako o jejich cestách Mexikem, hlavně po pacifickém pobřeží. Nicméně skutečným protagonistou románu je, jak napovídá titul, nenarozený Kryštof, který přijde na svět přesně v den pětistého výročí objevení Ameriky. Stejně jako Kolumbus Aleja Carpentiera je protagonista a vypravěč tohoto románu také neviditelný, protože je ještě nenarozeným dítětem, ale zatímco první se vyskytuje neviděn v časové sféře pěti století, druhý se nachází v prostoru bez jazyka, resp. nemá jazyk snadno srozumitelný. Jeho hlavní hrdina Kryštof poslouchá a vstřebává různé hlasy Mexika minulého i současného. Ty mu přinášejí směs mexické španělštiny různých sociálních vrstev, angličtiny, následně jazyka spanglish, ale také francouzštiny a náhuatlu, tzn. neexistující lingvistické směsice, občas na okraji srozumitelnosti. I když přímé zmínky o skutečném Kolumbovi

³⁶ STECKBAUER, Sonja M. El tratamiento de Cristóbal Colón en la nueva novela histórica: de la historia a la utopía. In: *La novela latinoamericana entre historia y utopía* [online]. [cit. 20.3.2007]. Eichstätt: ZILAS et al. 1999 (mesa redonda, 13). ISSN 0946-5030. Dostupné na: <<http://ku-eichstaett.de/Fakultaeten/SFL/romanistik/romanlitwi2/Mitarbeiter/vitasteckbauer/CristobalColon>>

³⁷ FUENTES, Carlos. *Cristobal Nonato*...

v tomto románu nejsou tak frekventované jako v ostatních, je nepřímou přítomnou na více než pěti stech stranách díla. Román končí narozením Kryštofa, pro nějž to znamená ztrátu jeho jazyka, stejně jako ztrátu jeho paměti a historie. Ve svém románu se Carlos Fuentes zcela oprostuje od utopie, která hledala „starého“ Kryštofa Kolumba a vymýšlí „nového“, schopného pokračovat v nové utopii. Jedná se o Kryštofa, který zná celou mexickou minulost, i když vše zapomene v momentě svého narození. Zná všechny jazyky Mexika, i když je smíchá tak, že je učiní nesrozumitelnými. Spojuje různé kultury a národnosti příslušející Mexiku, aniž by do některé z nich patřil. Je to obraz Kryštofa klidného, mírumilovného a optimistického ve vztahu k budoucnosti.

3. Ábel Posse³⁸ a jeho dílo

Historie je jednou ze zálib Ábela Posseho a vrací se k ní i ve svých knihách. Střet dvou opačných kultur, evropské a americké, je obsahem trilogie *Daimón*³⁹ (1978), *Los perros del paraíso*⁴⁰ (1983) a *El largo atardecer del caminante*⁴¹ (1992). Pro Posseho je Latinská Amerika stále mladým kontinentem. V jeho díle je jedním ze stálých motivů střet židovsko-křesťanské společnosti s pohanstvím původních obyvatel Ameriky. Také přezkoumává kulturu přinesenou do Ameriky španělskou conquistou.

Jeho první román *Los Bogavantes*⁴² (1968) je kritickou úvahou o současné historii, hlavně o západní Evropě. V díle *La boca de tigre*⁴³ (1971) je objektem zájmu autora opět Evropa, tentokrát východní. Další romány jako např. *Los demonios ocultos*⁴⁴ (1987) a *El viajero de Agartha*⁴⁵ (1989) jsou věnovány nacismu. Jeho romány týkající se americké

³⁸ Ábel Posse se narodil 7. ledna 1934 v argentinském městě Córdoba, vystudoval právnickou univerzitu v Buenos Aires a začínal jako učitel na Právnické fakultě tamtéž. Od roku 1965 pracuje v diplomatických službách (v Moskvě, Limě, Benátkách, Paříži, Izraeli, Praze, atd.). Účastnil se různých diplomatických misí. Je autorem početných prací o mezinárodní politice a strategii. Řídil časopis *la Revista Argentina de Estudios Estratégicos*. Je stálým spolupracovníkem evropských i latinskoamerických periodik. Přednášel na univerzitách v Argentině, Španělsku a Francii. Je držitelem prestižní literární ceny Rómula Gallegose (r. 1987)

Dílo: *Los bogavantes* (1969), *La boca del tigre* (1971), *Daimón* (1978), *Momento de morir* (1979), *Los perros del paraíso* (1983), *Los demonios ocultos* (1987), *El viajero de Agartha* (1989), *La reina del Plata* (1990), *El largo atardecer del caminante* (1992), *La pasión según Eva* (1994), *Cuadernos de Praga* (1998), *El inquietante día de la vida* (2001), eseje.

³⁹ POSSE, Ábel. *Daimón*...

⁴⁰ POSSE, Ábel. *Los perros*...

⁴¹ POSSE, Ábel. *El largo atardecer*...

⁴² POSSE, Ábel. *Los bogavantes*. Buenos Aires: Editorial Brújula S.R.L., 1970

⁴³ POSSE, Ábel. *La boca del tigre*. Buenos Aires: Emecé Editores, 1971

⁴⁴ POSSE, Ábel. *Los demonios ocultos*. Buenos Aires: Emecé Editores, 1987.

⁴⁵ POSSE, Ábel. *El viajero de Agartha*. Buenos Aires: Emecé Editores, 1989.

historie rozvíjí vztahy Evropy a Ameriky od jejich počátků až do současnosti⁴⁶.

Již zmíněné romány *Daimón* (1978), *Los perros del paraíso* (1983) a *El largo atardecer del caminante* (1992) tvoří trilogii, ve které autor vytváří historický román velmi zvláštní formou. Přesahuje historii, včleňuje do ní prvky ze současnosti a jejich kořeny v minulosti. Za romány se skrývá historiografická práce a bádání, které pomohly autorovi vytvořit „americký“ úhel pohledu na popisované události a jeho střet s tradiční a známou eurocentrickou vizí.

Román analyzovaný v této práci, *Psi z ráje*, se soustřeďuje na život slavného mořeplavce a objevitele Ameriky Kryštofa Kolumba a okolností objevení Ameriky. Kolumbus je zde hledačem přeludů, chimér, cestovatelem oslněným klasickými mýty středověku a renesance. Román popisuje objevení Nového světa jako jeho osobní hledání, jeho touhu znovu nalézt pozemský ráj. Vychází z líčení čtyř Kolumbových výprav, přičemž se soustřeďuje hlavně na první a třetí z nich (při které je lokalizován ráj). Posse nám nabízí alternativní obraz slavného mořeplavce.

Cílem této práce je analyzovat dílo z hlediska pravdivosti a shody s oficiální verzí historie. Budu se snažit ukázat, že se v románu více zdůrazňuje fikce a její prostředky, než skutečnost a její důkazy, že je to demystifikující text.

⁴⁶ <www.abelposse.com>

4. Rozbor románu *Psi z ráje*

Základní struktura románu je rozdělena do čtyř částí symbolizujících čtyři přírodní elementy: Vzduch, Oheň, Voda a Země. Toto uspořádání odpovídá souvislým etapám putování hlavního protagonisty Kryštofa Kolumba od jeho dětství v Janově, jeho hledání ráje až po návrat do Španělska po třetí výpravě do Nového světa. Historie je v tomto schématu cyklická, nikoli lineární, má podobu koloběhu. Tyto čtyři základní cykly se objevují i v počáteční chronologii, kde se lineární formou představuje historický vývoj, kterého se účastní románové postavy. Zde je čtenář nucen mísit historickou chronologii let 1461 - 1500 s časovým vymezením Indiánů, kteří nechápou čas lineárně, ale cyklicky, tzn. ve vztahu k mýtu:

2-Casa, 4-Calli, 11-Ahau.

1461 Orígenes del Occidente moderno: el 12 de junio, Isabel de Castilla pone a luz la impotencia del Rey Enrique IV, su medio hermano. La Beltraneja.

1462 Cristóforo Colombo roba el alfabeto de la parroquia, en Génova. Dice que será poeta. Golpiza, amenazas. "Nada te salvará de tu destino de cardador o de sastre".

1468 Tardía, ambigua e intencionada circuncisión de Cristóbal Colón.

2-Casa Fracaso de las reuniones incaico-aztecas en Tlatelolco. Abstención de crear una flota para invadir "las tierras frías del Oriente". Globos aerostáticos de los incas. Pampa de Nazca-Düsseldorf.

1469 El lansquenete Ulrico Nietz, acusado de bestialismo por besar un caballo, llega de Turín a Génova. La tierra *Wo die Zitronen blühen*. El dolor óptico y la estafa judeo-cristiana. "Dios ha muerto".

1469 En un clima de deliciosa lujuria adolescente, Isabel y Fernando de Aragón se amanceban por Iglesia el 18 de noviembre. Los fidelísimos SS. Nace el imperio donde

nunca se pondrá el sol⁴⁷

Pozorný čtenář této první chronologie, odpovídající první části knihy a sloužící jako orientační přehled, velmi lehce zjistí změny ve vztahu k historii. Autor pozměňuje evropskou historii tím, že dceru Jindřicha IV. Juanu, zvanou Beltraneja, představuje rok před jejím skutečným narozením; uvozuje historii domorodého lidu chronologií, která se neshoduje s tou evropskou svými časovými nesrovnalostmi, např. přítomnost „globos aerostáticos“ mezi Inky; prezentuje postavu pohybující se mezi historií a fikcí, Ulrica Nietze. I přes vědomý anachronismus ho již čtenář může začít ztotožňovat s Friedrichem Nietzsche díky prohlášení: „Dios ha muerto“. Můžeme potvrdit skutečným výrokem slavného filozofa: „Což je to možné! Tento staříčkový světec ještě ani nezaslechl v svém lese, že *bůh je mrtev!*“⁴⁸ Nakonec paradoxně udává jako dobu vzniku hnutí SS právě dobu španělských panovníků Ferdinanda a Isabely. V pozdější poznámce pod čarou to autor vysvětluje touto souvislostí:

Sobre el nacimiento de la secta de los “SS”, véase la *Historia* de Prescott y la obra de Ballesteros Gaibroiss, entre otros. No es misterio para autores como Pauwels, Sánchez Dragó, Bergier y otros que Hitler expresó a Goering y sus allegados su incondicional admiración por Isabel de Castilla. Austríaco y cursi al fin, el Führer llevaba un escapulario de felpa amarilla que encerraba una espiguita de trigo manchego y un retrato de Isabel.⁴⁹

Protože historický román je v určité míře také formou čtení, znovu čtení a znovu psaní, úvodní chronologie

⁴⁷ POSSE, Ábel. *Los perros...* Str. 8

⁴⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia, 1992. Str. 9

⁴⁹ POSSE, Ábel. *Los perros...* Str. 53

každého ze čtyř cyklů je rovněž ukázkou dokumentaristické práce, kterou spisovatel realizoval.

Esas novelas me exigieron un gran trabajo historiográfico para manejar textos, para formar una visión de lo americano que no sea solamente la consabida visión política adocenada con categorías europeas y para hacer que la visión fuera estética, que fuera surgiendo desde el lenguaje y no desde las ideas. Fue un trabajo muy grande que me llenó de alegrías, pero que me costó mucho hacerlo. Investigué mucho en la personalidad de Lope de Aguirre, en la historia de América, y lo mismo con el libro de Colón. Uno me llevó siete años y el otro cinco.⁵⁰

Ale cílem, který autor sleduje, evidentně není ani objektivita ani pravda. Dokumenty jsou také zpracovány do podoby fikce, je do nich vkládán vlastní fikční vyprávěcí styl.

Prostředky použité v úvodních chronologiích se podobně uplatňují v průběhu celého románu. Tímto způsobem se ve fiktivním vyprávění o historii mísí různé časy a prostředí, a to jak v základní části vztahující se k historii, tak v rovině fikčního diskurzu. Bez nejmenších pochyb je základním prostředkem, který Posse využívá pro transformaci zmíněného historického běhu, použití intertextuality. Je zde ale spousta dalších charakteristických prvků, které v díle vynikají. Jsou to například:

1. Použití ironického jazyka v kritickém smyslu historického vyprávění, kde se množí „juegos elípticos, sucesivos, de arabescos, o sea el barroco.“⁵¹ Autor volí takovou formu a podobu jazyka, která by se lišila od oficiálního výrazu. To například vysvětluje, že Beatriz de Bobadilla má karibskou výslovnost: „La novedad de la

⁵⁰ GARCÍA PINTO, Magdalena. Entrevista con Abel Posse. *Revista Iberoamericana*, enero-junio 1989, núm. 146-147. Madrid: Artes Graficas Benzal, 1989. Str. 500

⁵¹ *Ibid.*, str. 500

dominación fue tal que en un momento de la alta noche ella, con pronunciación ya caribeña, le dijo...⁵², nebo že Kolumbus používá španělštinu s přízvukem a argentinskými výrazy: „Dígame, che, un árbol grande, muy grande, un gran árbol...“.⁵³ V jiné poznámce fiktivní autor takto vysvětluje přítomnost argentinismů v mluvě Kolumba:

Colón, como la mayoría de los argentinos, era un italiano que había aprendido español. Su idioma era necesariamente bastardo, desosado, agradablón y aclaratorio como el que abunda en la literatura del Río de la Plata. Colón decía piba, bacín, mishadura, susheta, palabras que sólo retienen los tangos y la poesía lunfarda. En su relación con Beatriz de Arana, en Córdoba, se le pegó el famoso ché. (Véase NAHUM BROMBERG, *Semiología y estructuralismo*, cap. IV: «El idioma de Cristóforo Colón », Manila, 1974.)⁵⁴

2. Přítomnost maskovaných a anachronických postav, které vystupují společně, i když historicky patří každá do jiného století. Takovým příkladem je třeba postava Ulrica Nietzsche, evidentní odkaz na Friedricha Nietzsche.

3. Minulost se mísí s budoucností, utváří se z jejích obrazů. Historické události, které se odehrály v různých obdobích, se odehrávají zároveň. Vyprávění například zmiňuje nadnárodní společnosti, které „se asfixiaban, reducidas a un comercio entre burgos“⁵⁵; postava jako Lucrecia Borgia je popisována jako „un tanto lorqueana con su mantón y volados agitanados.“⁵⁶ Admirál vidí ze Santa Maríe loď Mayflower plnou puritánů, kteří jedou směrem k Vinlandu; slyší přerušovanou melodii rumby El manisero,

⁵² POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 165

⁵³ Ibid., str. 226

⁵⁴ Ibid., str. 67

⁵⁵ Ibid., str. 11

⁵⁶ Ibid., str. 117

hranou kubánským hudebníkem Lecuonou; slyší slova, kterým nemůže rozumět: foxtrot, Andy, Hotel de Inmigrantes, Río de la Plata, milonga, "y hay oro en el Oeste, Jim!".⁵⁷ Ve výsledném efektu je to on, kdo rozšiřuje historii, aby se neomezila pouze na 15. století, ale aby pokryla celou americkou zkušenost uplynulých pěti století. Z tohoto důvodu první puč proti Kolumbovi a jeho nařízením, uskutečněný Franciscem Roldánem, „será el delito de acción continuada más largo que conocerá América“.⁵⁸

4. Pojetí historie vypravěče. Posseho román nám neustále sděluje dva typy historických informací: oficiální fakta a znalosti fiktivního vypravěče. Je to nepřetržitá konfrontace, která má za cíl vyznačit rozdíly v koncepci historie a vyvrátit její oficiální verzi. „Sólo hay una historia de lo grandilocuente, lo visible, de actos que terminan en catedrales y desfiles; por eso es tan banal el sentido de Historia que se construyó para consumo oficial.“⁵⁹ Tyto události, intimní, tajné, niterné, nezaznamenané historiky, jsou středem zájmu vypravěče jako nového historika. „Lo cierto es que entre Fernando e Isabel había un combate de inmensa trascendencia. Una guerra de cuerpos y de sexos que era la base verdadera del actual Occidente y sus consiguientes horrores“.⁶⁰ Oficiální historik věřící ve své dokumentární prameny si myslí, že nabízí objektivní a realistický pohled. Ale zapomíná, že „muy poco de lo importante queda por escrito, de aquí la falsedad esencial de los historiadores.“⁶¹ Navíc ne vždy existují dokumenty, protože „los fracasos y los miedos no se confían a la posteridad.“⁶² Romanopisec nemá proč

⁵⁷ Ibid., str. 188-190

⁵⁸ Ibid., str. 245

⁵⁹ Ibid., str. 68

⁶⁰ Ibid., str. 68

⁶¹ Ibid., str. 116

⁶² Ibid., str. 170

zabývat se skutky, které byly změněny v líčení kronikářů a historiků, z jejich samotné přirozenosti povrchní, protože se nezabývají „esa química profunda, inescrutable, donde nacen los deseos y los odios.“⁶³

5. Zásahy fiktivního autora. Z hlediska textu se fiktivní autor - vypravěč objevuje v rozšíření literárního diskursu realizovaném prostřednictvím poznámek pod čarou, které mají pseudohistorický charakter, což znamená, že do nich zasahuje fikce. Výskyt těchto poznámek má na čtenáře různorodý efekt. Některé z nich jsou bibliografické odkazy k dalším pramenům o vykládaném ději, jiné jsou dodatečné vysvětlivky o vyprávěném. Takovým příkladem je třeba výklad muslimské angeologie a její koncepce „anděla“, aplikované na Ferdinanda a Isabelu. O Kryštofu Kolumbovi se zde říká: „A pesar de la opinión de Salvador de Madriaga, otro es el caso de Cristóbal Colón que era un superhombre, un apasionado creador de hechos nuevos...“⁶⁴. Vzpomíná se mimochodem, že básník Rainer Maria Rilke měl s těmito bytostmi zkušenost: „Cabe recordar que Rainer Maria Rilke estando en la terraza del Castillo del Duino, ... , fue agredido por una bajada - o pasada - de estos seres espléndidos e insolentes.“⁶⁵ Včetně toho, že v jedné z těchto poznámek čtenář nachází: „Corresponde reiterar la nota de la pág. 202.“⁶⁶ V každém případě tyto poznámky mají zajistit autoritu textu ve sporných momentech. Představují „já“, které interpretuje text, dodává k němu vysvětlení nebo s ním jednoduše vede dialog. Čtenář vnímá, že poznámka pod čarou znamená automatickou změnu vyprávěcí roviny, která vyjadřuje fiktivnost textu.

⁶³ Ibid., str. 161

⁶⁴ Ibid., str. 73

⁶⁵ Ibid., str. 73

⁶⁶ Ibid., str. 255

6. Intertextuální vztah mezi texty současných autorů, kteří se také zabývali tématem Kolumba a objevení. Tak, když líčí „intraorgasmus“ Kolumba před královnou Isabelou, kterým se ona stává „cómplice secreta en la secretísima aventura del Paraíso“⁶⁷, vypravěč popírá text Aleja Carpentiera, který ve své knize *Harfa a stín* (*El arpa y la sombra*) pojednává o stejné příhodě. Posse se vyjadřuje těmito slovy:

Ante ella, la Reina, su carne se retrajo sin posibilidad de movimiento alguno. (Por eso yerra el gran Alejo Carpentier cuando supone una unión sexual, completa y libre, entre el navegante y la Soberana. La noble voluntad democratizadora lleva a Carpentier a ese excusable error. Pero es absolutamente irreal. La intimidación del plebeyo fue total en el aspecto físico. Total, en cambio, fue su descarado metafísico y así alcanzó la liberación del panorgasmo)⁶⁸

Tento Carpentierův text o Kolumbovi se objevuje v díle *Harfa a stín*:

... zvedla mě ze země a posadila vedle sebe a po kouskách jsme si začali tu krásnou tragédii vybavovat z paměti... A toho dne, podnícen odvahou, jakou bych byl v sobě nikdy nepředpokládal, jsem pronesl slova jakoby vyslovená někým jiným - a jež při své zpovědi opakovat nebudu -, slova, díky jimž jsem odcházel z královských komnat, když už se v táborech začínal troubit budíček. A od té šťastné noci existovala pro mě jenom jedna žena na světě...⁶⁹

V ústřední části Carpentierova díla admirál vzpomíná na svůj život a připravuje se na akt pokání, román nabízí zcela jinou verzi historie lišící se od té všeobecně vžitě.

⁶⁷ Ibid., str. 128

⁶⁸ Ibid., str. 127

⁶⁹ CARPENTIER, Alejo. *Barokní koncert...* Str. 143

Vypráví o tom, že královna Isabela poskytla admirálovi oporu a podporu po jejich sexuálním spojení. Ve svém monologu Kolumbus reviduje všechny spisy o svých cestách a shledává, že jsou plné lží. Evokace Carpentierova textu v románu Posseho ještě zesiluje fikční charakter díla. Na druhou stranu Carpentierův Kolumbus není více nereálný než Kolumbus „panorgasmu“ 9. dubna 1486. Vypravěč v díle *Psi z ráje* jde ještě o něco dále, vidí v admirálovi prototyp nové bytosti:

Sin saberlo, como para apenarse o jactarse vanamente, se había transformado en el primer sudamericano integral. Era el primer mestizo y no había surgido de la unión carnal de dos razas distintas. Un mestizaje sin ombligo, como Adán.⁷⁰

Podle Posseho se sexuální vztah mezi poddaným a panovnicí neodehrává na fyzické, ale na metafyzické úrovni. Proto Kolumbus, popsán v Posseho románu jako plebejec se znaky své sociální třídy, neprožívá „tradiční“ orgasmus, ale spíše „metafyzický“ neboli „panorgasmus“: „Fue entonces cuando ingresó en el segundo sublimado del panorgasmo.“⁷¹ Nicméně, i když protiřečí Carpentierovu románu, shoduje se s ním v myšlence vlivu královny na povolení cesty. Jak v kubánském tak v argentinském románu se Kolumbova objevná cesta skuteční právě díky sexuálnímu vztahu královny a admirála.

Opakujíc Carpentierovu myšlenku, Posseho vyprávění uvádí:

Colón acababa de ser ungido Almirante de la Mar Océana (recibiría 8 000 maravedís y se le permitiría el aditamento del „Don“ y el uso de espuela de oro).⁷²

⁷⁰ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 260

⁷¹ Ibid., str. 126

⁷² Ibid., str. 127

Existuje další současný text o Kolumbovi a conquistě, který se objevuje ve vyprávění knihy *Psi z ráje*. Je to dílo Tzvetana Todorova *Objevení Ameriky. Problém druhého*⁷³ (*La Conquête de l'Amérique. La question de l'autre*, 1982). Jak argentinský romanopisec tak bulharský literární kritik jsou spolu se čtenáři svědky jedné krutosti spáchané během conquisty, vyprávěné knězem Diegem de Landou: Kapitán Alfonso López de Ávila zajal během války mladou Indiánku, krásnou a půvabnou ženu. Ta žena slíbila svému muži, ze strachu, aby ve válce nepadl, že nebude náležet nikomu jinému, a proto nic nemohlo zviklat její rozhodnutí raději se rozloučit se životem, nežli vzdát se jinému muži; a tak ji předhodili psům⁷⁴. Ábel Posse odpovídá vytvořením narativního rámce pro tento skutek: ta žena je princezna Anaó a odlišuje se svým činem od pasivního jednání ostatních Indiánů. Lancknecht Todorov, který byl přítomen tomuto zvěrstvu „creyó enloquecer de impotencia“⁷⁵, ale v knize píše: „Píšu tuto knihu ve snaze, aby onen příběh a mnohé podobné neupadly v zapomnění. Věřím v nutnost ‚hledat pravdu‘ a v povinnosti ji sdělovat [...] Netoužím po tom, aby mayské ženy předhazovaly psům Evropany, na které narazí, nýbrž abychom si zapamatovali, co se může stát, když se nezdaří druhého objevit.“⁷⁶ Argentinský autor odpovídá textem promyšlené fikce, zatímco evropský autor záměrně morálním textem o kronikách.

7. Zapojení prostředků pro popření oficiálního historického myšlení. V celém Posseho románu je evidentní snaha stavět proti sobě do kontrastu evropský a indiánský svět. Oficiální historiografie ustavuje velmi záhy

⁷³ TODOROV, Tzvetan. *Dobytí Ameriky...*

⁷⁴ *Ibid.*, str. 9

⁷⁵ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 256

⁷⁶ TODOROV, Tzvetan. *Dobytí Ameriky...* Str. 285

dichotomii civilizace a barbarství. Ta, aplikována výlučně na Indiány, dokazovala se velmi snadno odvoláním na téma lidské oběti, která udělala takový dojem na první kronikáře. Autor podrývá tuto vizi srovnáním dvou krátkých příběhů. Jeden odpovídá evropskému prostředí a druhý indiánskému, ale mají stejnou tematiku lidské oběti. První se odehrává v Janově, kde se koná oběť pro uklidnění rozbouřeného moře. Když jeho zuřivost trvala více než tři dny „se compraba un deforme a alguna aldea vecina y se le arrojaba del acantilado con un collar de higos secos y una capa de plumas de gallina para facilitar al sacrificado su vuelo al limbo de los idiota.“⁷⁷ Oproti tomu Aztékové „estaban demasiado convencidos de la sed de sus dioses que sólo beben sangre. Pensaban que era indispensable una gran transfusión final. Una hecatombe que fortificara al sol anémico hasta el fin del ciclo de los tiempos.“⁷⁸

Uvedené příklady jsou některými z použitých vyprávěcích postupů a strategií, kterými Ábel Posse dává textu stálou rozmanitost. Stírá hranice mezi úrovní historie a fikce. Jde o fikci odehrávající se mezi obdobími minulosti, současnosti a budoucnosti, mezi postavou skutečného Kolumba a Kolumba románového.

5. Utopie⁷⁹ v románu *Psi z ráje*

Základem nutným pro porozumění románovému diskursu díla *Psi z ráje* je akceptování určitého snu, který je jen jiným označením pro utopii. Kolumbus se stává románovou postavou, protože se zjevuje jako hrdina vyvržený z ráje kvůli prvotnímu hříchu. Ale je plný nostalgie a ideálem jeho života se stává znovunalezení tohoto utopického místa.

⁷⁷ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 29

⁷⁸ Ibid., str. 30

⁷⁹ HOUSKOVÁ, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky (Hispanoamerická kulturní identita v esejích a v románech)*. Praha: Torst, 1998.

Motta na začátku románu jsou jasným znakem této utopické orientace pozdějšího vypravěče, nezáleží na tom, že ve všech z nich se představuje ráj jako fyzické místo. Čtvrtý z pěti počátečních epigrafů, prisuzovaný Ferdinandu Aragonskému, vyjadřuje rozčarování z objeveného skutku admirála: „Se le envió a que fuera por oro y demonios, y él que nos viene con plumas de ángeles!“⁸⁰ Uvedení knihy těmito pěti epigrafy samo o sobě sděluje fiktivnost textu, který bude následovat. Vyprávěcí diskurs se bude věnovat líčení a ověřování avizovaného dobrodružství, stejně jako jeho konečnému výsledku.

Čím více se rozplývá postava Kolumba předem určeného, tím více se rýsuje postava Kolumba nového, mesiáše, vizionáře a idealisty. Tento Kolumbus, nehybný pod stromem života, oproštěný od viny a racionality, zasvěcený bytí („estar“) a ne činům („hacer“), je vyvrcholením vyprávěcí snahy transformovat historii v sen, utopii. V této rovině je dílo pojato jako utopický román.

Ve vztahu s touto koncepcí utopie se také projevuje název románu: *Psi z ráje*. Výraz je dvojznačný a v celém románu je tento motiv návratný. Od začátku se objevuje jako obraz. Na jedné straně jsou psi evropští a na straně druhé psi indiánští. „Como perros rabiosos, impenitentes, los cuerpos huían de las sayas de los nazarenos y de las calaveras de tiza.“⁸¹ Španělé s sebou přivážejí německé ovčáky aby upevnili svou moc v dobytých oblastech a podpořili conquistu:

Eran implacables en la caza al fugado y para evitar movimientos sospechosos. Tomaron tal importancia que hasta se escribieron biografías de algunos de estos celosos guardianes del orden cristiano. El cronista Oviedo escribió así del perro Becerrillo destacando sus cualidades moralizadoras:

⁸⁰ POSSE, Ábel. *Los perros...* Str. 6

⁸¹ *Ibid.*, str. 9

,Era ferocísimo lebel defensor de la fe católica y de la moral sexual, descuartizó más de doscientos indios por idólatras, sodomitas y por otros vicios abominables, habiéndose vuelto con los años muy goloso de carne humana.⁸²

Vypravěč také používá obraz psa pro popis Španělů, kteří „no estaban a la altura que debería prevalecer en el Paraíso ... Aquello era un torrente de perros del deseo liberados todos en un mismo lugar y en el mismo momento.“⁸³ V protikladu s těmito pocity se objevuje obraz němých psů, „bestezuelas incapaces de ladrar que los primeros cronistas españoles hasta llegaron a negarles naturaleza perruna, la ,esencia de la perridad`, como diría Heidegger.“⁸⁴ V souladu s jeho koncepcí jsou tyto „perritos silenciosos“ také obrazem Indiánů, takže „según la tradición de los locales eran capaces de embeberse del alma de los difuntos con dificultades para pasar al Todo.“⁸⁵ Navíc se němě potulují mezi Španěly: „Los perritos mudos permanecían fieles. Merodeaban entre las hamacas y los tinglados. ¿Qué adivinaban en aquellos hombres extraños?“⁸⁶ Nakonec podniknou tyto psi revoltu: „Una sorpresiva revuelta de los perros. Fue una invasión silente. Más resistencia pasiva que acción depredatoria.“⁸⁷ V každém případě nám již samotný název knihy naznačuje, že němí psi, symbolizující americké Indiány, se staví na odpor zuřivým psům evropským, symbolizujícím vpád conquistadorů na jejich území. Oba tyto druhy psů se nachází v ráji, ale osud těch prvních je zpečetěn ve vedení pasivní, trvalé vzpoury a v potulování se po celém kontinentu: „Desde entonces y para siempre los portadores de nostalgia se declararon en

⁸² Ibid., 254-255

⁸³ Ibid., 236

⁸⁴ Ibid., str. 270

⁸⁵ Ibid., str. 228

⁸⁶ Ibid., str. 259

⁸⁷ Ibid., str. 270

rebeldía por vía de la inacción. Desde entonces merodeaban por los campos y poblaciones, silenciosos, desde México hasta la Patagonia... Por ahí andan esos seres irrelevantes que nadie inscribía en ningún *Kenel Club*."⁸⁸

Toto hledání, jehož cíle není možno dosáhnout, je ale potřebné pro historii i pro samotné psaní. Román symbolicky končí třemi událostmi: smrtí, která zasahuje Kastilii, když umírá princ Juan, milovaný syn Ferdinanda a Isabely; zmíněnou tichou invazí „esos centenares de perrillos del Paraíso“⁸⁹, kteří způsobili strach „esa enorme presencia pacífica y silenciosa“⁹⁰ a nakonec vězení a řetězy pro vizionáře Kolumba, který si v tomto momentě uvědomuje, že Amerika zůstává v rukou nepravých lidí: „comprendió que América quedaba en manos de milicios y corregidores como el palacio de la infancia tomado por lacayos que hubiesen sabido robarse las escopetas. Murmuró invencible: *¡Purtroppo c'era il Paradiso...!*“⁹¹

Toto stálé utopické hledání ráje je rovněž jednou z forem jak utvořit z oficiálního historického diskursu fikci. Autorův text tvoří imaginární vyprávění, které se opírá o skutečné události, ty ale nepřestávají být historicky platné jen proto, že jsou součástí této imaginace. Román vytváří dojem hledání skutečných historických příčin prostřednictvím imaginace. Tento nový historický diskurs je součástí minulosti a přítomnosti Latinské Ameriky. Můžeme shrnout tím, že román Abela Posseho nám dovoluje prostřednictvím imaginace, invence a fantazie zaplnit si prázdná místa, která zanechává oficiální historie. Aby toho autor dosáhl, nutně demystifikuje oficiální historický diskurs.

⁸⁸ Ibid., str. 271

⁸⁹ Ibid., str. 271

⁹⁰ Ibid., str. 271

⁹¹ Ibid., str. 272

6. Kryštof Kolumbus jako románová postava

V Posseho románu je objevitel popisován jako směr snílka a velikášského člověka; postava, ve které se mísí idealismus a ambice. Ve svém opojení velikostí se Kolumbus domnívá, že je předurčen dosáhnout znovuobjevení pozemského ráje: „Él, en cambio, descendiente de Isaías como se sabía, sólo buscaba la mutación esencial, la única: el retorno al Paraíso, al lugar sin muerte.“⁹² Kolumbus v díle Posseho je mnohem jednoznačnější osobností než skutečná historická postava, protože je prezentován jako dobře definovaná osobnost už od začátku vyprávění. Tím je odstraněna většina kontroverzních rysů jeho života, všechny jeho činy a myšlenky jsou orientovány k nalezení ráje. Větší srozumitelnost jeho postavy spolu se závěrečnou porážkou a hojným užitím ironie v líčení životních osudů jej oprostují od historické mytizace. A tak je Kolumbův obraz v románu podán s větší lidskostí, která působí autenticky.

Kryštof Kolumbus věří v existenci pozemského ráje a je přesvědčen, že jej skutečně našel. Zatímco brázdí vody zálivu Paria, rozpoznává znaky ráje. Klima, poté, co propluli velmi teplou oblastí, je nyní velmi příjemné a mírné; vegetace je hojná; lidé mají světlou kůži; je zde sladká voda, která proniká až do oceánu, známka pozemského ráje, ve kterém pramení čtyři hlavní řeky světa. Toto jsou hlavní z Kolumbových pozorování, která ho utvrzují v jeho domněnce a proto se rychle snaží potvrdit svou teorii citacemi z Bible a některých starořeckých filozofů. Jeho přesvědčení, že našel pozemský ráj je tak velké, že polemizuje i s Ptolemaiovou *Kosmografií*:

Agora vi tanta disformidad como ya dixen; y por esto me puse a tener esto del mundo, y fallé que no era redondo en la forma qu'escriven, salvo que es de la forma de una pera que sea toda

⁹² Ibid., str. 116

muy redonda, salvo allí donde tiene el peçón que allí tiene más alto, o como quien tiene una pelota muy redonda y en un lugar d'ella fuesse como una teta de muger allí puesta, y qu'esta parte d'este peçón sea la más alta e más propinca al cielo, y sea debaxo de la línea equinoçial, y en esta mar Ocçéana, y en fin del Oriente, llamo yo fin de Oriente adonde acaba toda la tierra e islas.⁹³

Autor v knize zdůrazňuje Kolumbovu úlohu mesiáše. Ten má hned od začátku jasný cíl - návrat do Adamovy vlasti. Skutečná historická postava objevitele Ameriky je ale mnohem kontroverznější. V deníku první výpravy Kolumbus zmiňuje potomka proroka Izajáše, který, jak potvrzují záznamy, bude vyvolen najít způsob návratu do ráje. Mezi Kolumbovu nejdůležitější četbu patřilo dílo *Imago mundi* Pierra d'Ailly, ve kterém se nachází popis a předpokládaná lokalizace pozemského ráje. Kolumbus se ale poprvé zabývá touto otázkou při návratu z první výpravy. Podle jeho nejasného závěru se ráj asi nachází na nějakém místě mírného klimatu „na konci Orientu“. V roce 1498, když se domnívá, že jej našel, zaplavuje vyprávění vysvětlováním, které by posílilo jeho teorii, ale vzápětí vyjadřuje pochybnosti o možnosti dosažení rajské zahrady:

Ya dixé lo que yo hallava d'este hemisperio y de la hechura, y creo que si yo passara por debaxo de la línea equinoçial, que en llegando allí en esto más alto, que fallara muy mayor temperançia y diversidad en las estrellas y en las aguas, no porque yo crea que allí, adonde es el altura del extremo, sea navegable, ni agua, ni que se pueda subir allá; porque creo que allí es el Paraíso Terrenal, adonde no puede llegar nadie salvo por voluntad divina.⁹⁴

⁹³ COLÓN, Cristóbal. *Relación del Tercer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Edición de Consuelo Varela. Str. 376-377.

⁹⁴ *Ibid.*, str. 380.

Jaké vlastnosti měl vyvolený, který měl vstoupit do prvotní vlasti člověka? Jednání Kolumba se nezdá nijak odlišné od běžného člověka, je hluboce zbožný, ale nevypadá jako mesiáš předurčený pro splnění takového úkolu. Na konci zprávy o třetí cestě najdeme více protichůdných tvrzení. Říká, že země, které právě objevil, jsou vhodné k evangelizaci a k přinesení užitku Španělsku. Pokud se tvrzení tohoto typu skutečně týkají místa předpokládaného ráje, mají jen málo společného s jeho posvátností. To dokazuje, jak mylné a protichůdné byly jeho myšlenky a názory týkající se ráje. Ale Abel Posse, i když hovoří o historické postavě, je přesvědčen, že Kolumbus hledal přímo ráj a že se cítil pověřený k jeho dosažení. Navíc představuje Kolumba jako vizionáře. Uvádí v pochybnost legitimitu oficiální historie a nabízí nám velmi odlišný obraz literární postavy Kryštofa Kolumba od osoby, která je známa z historie. První roky Janovanova života jsou ve skutečnosti velmi mlhavé, ale Posse je líčí s velkou jasností a již tehdy ho zdůrazňuje jako vyvoleného. Už od začátku románu se jasně formuje charakter protagonisty, kterému se stane smyslem života nalezení ráje. Hledání Kataje a nové obchodní cesty do Asie jsou jen oficiální a veřejné důvody Kolumbovského podniku. On, ačkoliv mu na začátku nikdo nevěří, celý život usiluje o jediný cíl.

Como otras veces, se sintió distante de los motivos simples - apenas imperiales, salvacionistas o comerciales - con que otros impulsaban la empresa de Indias, fuesen reyes, gerentes o judíos amenazados de hoguera. Su soledad era grande. A nadie podía comunicar su secretísima - inefable - misión: buscar la apertura oceánica que permitiría el paso del iniciado a la inalcanzada - ¡perdida! - dimensión del Paraíso Terrenal.⁹⁵

⁹⁵ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 137

Přání návratu do pozemského ráje zůstává v protagonistově mysli hluboce zakořeněno. Jeho hledání získává metafyzický charakter, Kolumbus chce překročit lidský čas (který nevyhnutelně končí smrtí) směrem k věčnosti. Ráj se nachází mimo čas a prostor, jak je znají obyčejní lidé.

Velký den přichází 4. srpna 1498. Příroda se zjevuje ve vší své nádheře, ovzduší je sladké, vegetace bujná, žijí zde krásní lidé. Kolumbus pozoruje členy své posádky, kteří náhle ztrácejí známky hříchu a usmívají se, jakoby očištění ovzduším ráje. Vyvrcholením jeho hledání je objev stromu života.

Por fin en el faldeo de una colina suave dieron con un claro donde prevalecían un mistol ancho y una gigantesca, imponente, ceiba. [...] Era el Árbol. El almirante dio una vuelta en torno al tronco y luego ordenó se acampase. Hizo colgar la hamaca de las ramas bajas. [...] El almirante descansaba no de un penoso viaje sino de la fatiga de siglos de moribundia. Se durmió profundamente. Había retornado. Pero mucho más allá del seno de Susana Fontanarrosa. El Paraíso era el fin de la entropía, de la degradación, de un tiempo de humillante ser para la muerte.⁹⁶

Od tohoto okamžiku se Kolumbus stále více izoluje od svých druhů a od okolního světa obecně. Připadá mu, že dny se stávají delšími; cítí, že čas, stárnutí nebo smrt ztrácejí smysl nebo dokonce přestávají existovat. Admirál skutečně zažívá návrat do časů před prvotním hříchem. Indiáni, kteří ho pozorují, jej vidí jako blouznivého člověka v deliriu, který ani nepotřebuje drogy, aby se oprostil od reality.

⁹⁶ Ibid., str. 228-229

Ve svém odloučení si Kolumbus neuvědomí spiknutí zorganizované ostatními osadníky, kteří nejsou spokojeni s rozjímavým způsobem života, jehož je Kolumbus zastáncem. Oni naopak upřednostňují vlastnictví, kterého dosahují prostřednictvím násilí a využívání Indiánů. Posse z tohoto okruhu Kolumba vyčleňuje, zprošťuje ho jakékoliv viny a vychvaluje jeho osobu. A tak je vlastně Kolumbus v jeho podání nevinnou obětí počínající conquisty, namísto jedním z jejích iniciátorů.

Návrat k tvrdé realitě nastává, když je Kolumbus veden v řetězech osadou kolonistů na loď, která ho odveze do Španělska.

En aquel humillante recorrido comprendió que sus congéneres civilizados nada tenían más que ser devueltos a la armonía primordia. Que estaban demoníacamente desviados al placer del dolor. [...] Era claro: después del breve sobresalto de las Ordenanzas, estaban de nuevo cómodos en la explotación. Las difíciles alegrías y los esfuerzos de la decadencia para imponerse entre tanta tentación e infamia.⁹⁷

Jak již naznačuje název románu, tematika ráje hraje v románu hlavní úlohu. Jak Kolumbus, tak královna Isabela Kastilská, jsou příslušníky „Sekty hledačů ráje“, jejímž cílem je nalézt toto místo, odkud byli podle Starého zákona vyhnáni Adam a Eva. Autor prezentuje Kolumbovu posedlost rájem jako určitý druh bláznovství, které se admirála zmocnilo a změnilo jeho chápání okolní reality.

Kolumbus manipuluje americkou realitou a aplikuje svou dřívější vizi ráje na nově objevené skutečnosti. Interpretuje všechno, co vidí od svého příjezdu na americký kontinent, jako znamení, která mu naznačují, že konečně dospěl do ztraceného ráje. Například o nahotě Indiánů si Admirál myslí, že je to známka jejich andělského původu:

⁹⁷ Ibid., str. 269

Sabido es que los ángeles, como se lo explicó al Almirante el lansquenete Swedenborg, no andan del todo desnudos sino en el cielo más recóndito.⁹⁸

Po setkání s nahotou amerických domorodců a se zcela odlišným životním stylem než je ten dosud známý západní, ovládaný materialismem, rozhodne se Posseho Kolumbus zasažený blouzněním vyhlásit „Nařízení o nahotě“ a „Nařízení o bytí“. Tato nařízení mají zrušit oblékání a práci a také ukončit v jeho fantastických představách život v hříchu a materiální chamtivost mezi Evropany, kteří ho provázejí. Tak budou podle něj ostatní schopni začlenit se do nové utopie, kterou v Americe našli. Objevitelův koncept rajskeho Nového světa s ním však nesdílí jeho okolí. Oproti očekávání mají nařízení zcela opačný efekt. Nařízení o nahotě místo aby vrátilo Španělům nevinnost, mění „ráj“ vymyšlený admirálem v mdlý, nudný a fádni:

Se les desteñía el mundo, las horas eran nadería. En realidad, el tan elogiado Paraíso era un antimundo soso, demasiado desnudo, diurno - porque la noche ya no era la noche - . Andar desnudos y sin Mal era como presentarse de frac a la fiesta que ya acabó.⁹⁹

Absence západní represivní morálky se odráží v projevu sexuální žádosti měnící se v agresivitu. Jako výsledek žádostivosti („La jauría de deseos reprimidos malamente invadió la costa.“¹⁰⁰) se množí násilnosti páchané na Indiánech a americká idyla se mění v obraz sexuálního násilí.

⁹⁸ Ibid., str. 216

⁹⁹ Ibid., str. 233

¹⁰⁰ Ibid., str. 229

„Nařízení o bytí“ také nedosáhne svého účelu ukončit materialismus. Posádka není schopna odpoutat se od snah hromadit majetek a začíná zotročovat Indiány. Kolumbova americká utopie se mění v děsivou vizi agresivity a zneužívání domorodců.

Osadníci raději pokračují v lakotném a násilnickém způsobu života. Je zde otevřen nevěstinec, zakládají se obchodní společnosti, Indiáni jsou využíváni jako otroci. Nakonec se plukovník Francisco Roldán stává vůdcem prvního puče v Novém světě. Církev prohlašuje, že Indiáni nejsou andělé, ale divocí primitivové, kteří se v mnohém neliší od zvířat a proto si nezaslouží respekt. A tak začíná ničení pohanské indiánské kultury, která bude nahrazena katolickým monoteismem. Myšlenka jediného pravého Boha je židovského původu a předpokládá odmítnutí ostatních náboženství. Zde Posse přikročí k myšlence o smrti Boha a zrození nadčlověka, teorii vypracované Nietzschem na konci 19. století. I když Lancknecht Nietzsche (který filozofovu postavu jasně evokuje) poznává v Novém světě ráj, domnívá se, že majitel mytické zahrady je mrtev a proto již nemá smysl dodržovat jeho přikázání. Lepší je život bez disciplíny a víry v organizovaných celcích podle příkladu Indiánů. Kolumbus trpělivě čeká na návrat Pána v jeho rezidenci; Nietzsche, poté co si prohlédne pozůstatky indiánské kultury, je přesvědčen, že není žádný Bůh, na kterého by měl čekat. Paradoxně obě tyto vize přijímají volný život v rozjímání a snaží se ho vést. Jiným úhlem pohledu je pohled Bartolomé de Las Casase. Na rozdíl od Nietzsche dominikán rozpoznává ve stejných znameních existenci Boha. A stejné poznatky, kterými Nietzsche dokazoval boží nepřítomnost, znamenají pro Las Casase boží existenci a hněv.

Postoj katolických králů v souvislosti s pozemským rájem je analogický k postoji kolonizátorů. Na jedné straně chtějí ověřit, jestli jsou nově objevené země skutečně

rájem, na druhé straně se obávají, že v případě, že ano, budou se muset vzdát hmotného prospěchu a plánů na využití území.

Pero si es cierto lo que nos comunica, todo el orden del mundo cambiará, desde ya Roma no podrá seguir siendo sede del Vaticano, sólo tendrá sentido la mística, nadie tendrá derecho a seguir privilegiando la banalidad de las cosas terrenales... [...] ¿Que significa hoy el lugar donde estuvo el Paraíso Terrenal? ¿Podría el hombre entrar en él, labrar sus tierras y explotar sus riquezas?¹⁰¹

Ve skutečnosti tyto otázky sužují hlavně Ferdinanda, který je s obavami sdělí otci Talaverovi. Isabela sdílí rajskou vizi Nového světa, která je přednesena admirálem.

Podle Posseho románu se Kolumbovo chápání ráje opírá o popisy kněze Frisóna, u kterého se v dětství učil katechismu a psaní. Duchovní v rámci své obvyklé nedělní opilosti vyprávěl vnímavému Kolumbovi fantastické historky o pozemském ráji. Vyprávění potvrzuje jeho vliv: „El cura emocionado, lagrimeando... Seguramente había construido aquella visión del Paraíso desde las láminas de esos libros perversos - fingidas crónicas de viaje...¹⁰²“. Historky opileckého kněze zůstanou navždy vtištěny do představivosti budoucího mořeplavce. V románu tato stopa fantastických myšlenek zůstává v paměti Janovana a ovlivní definici Nového světa, která je vizí imaginární krajiny osídlené zázračnými bytostmi. Z díla *Psi z ráje* vyplývá, že popisy, které tvoří historická postava Kolumba o kontinentu, jsou pokračováním tradice zmíněných „zvrácených fingovaných kronik“, které vrcholí samotným textem románu *Psi z ráje*.

¹⁰¹ Ibid., str. 211-212

¹⁰² Ibid., str. 25

Román také pokládá otázku existence absolutní pravdy prostřednictvím různých pohledů na stejnou věc. Kolumbova vize je hlavní, ale není jediná možná. V první řadě existuje úhel pohledu Indiánů, kteří již objevili Evropu, ale nechtěli ji dobýt, protože shledali, že Evropané jsou nešťastní lidé. Naopak Španělé jsou fascinováni tak krásnými zeměmi a baží po zlatě, perlách a indiánských ženách. Kolumbus považuje Indiány za andělské bytosti, které chodí nahé, protože ještě nepoznaly hřích. Indiáni brzy s tragickými důsledky zjistí, že zjevně nešťastní běloši nejsou soucitní bohové, ale bytosti velmi podobné obávaným tzitziminům. Domorodci jsou symbolizováni mlčenlivými psy, kteří neštěkají, jako hlídači ráje ale nejsou schopni jej uchránit. Jejich nedostatečná reakce je symbolizována tichou invazí do koloniální osady, která končí, aniž by bylo něčeho dosaženo.

Posse se neomezuje pouze na opakovanou četbu historie Kolumbova podniku, ale zaměřuje se také na vliv minulých událostí v současné době a zdůrazňuje je. Pokouší se vynést na světlo, jak hluboce tento podnik ovlivnil současnou epochu. Vidí „ráj“ jako pleněnou zemi, konkretizuje problém ve vznikání nadnárodních společností, které přinášejí do svatých míst násilí. Posse tak naráží na pokračování problému v podstatě až do dnešních dnů.

Los representantes financieros y los hombres de empresa pudieron impulsar el espíritu de creación nublado por la delicia paradisíaca y el consecuente dejarse estar. [...] Los estudios de *marketing* fueron minuciosos. [...] Hasta hubo una industria del paseo colectivo (el pirata Cook desplazaría a los iberos también en este negocio). Los dioses, huacas y pirámides se transformaron en piezas de museo o en sitios de excursión.¹⁰³

Son varios ya los que dicen haber visto extrañas naves iluminadas, como Pérez de Cádiz. [...] Son grandes barcos sin

¹⁰³ Ibid., str. 245, 248-249

velamen que transportan gran cantidad de humanos y de cosas. [...] Una de ellas, la *Rex*, pasó dejando un velo de música feliz. Era al atardecer y se vio nítidamente, junto a una especie de alberca con sombrillas de colores vivos, a varios jóvenes con sombrero de paja, ranchos y chaquetas blancas, de hilo. Ellas con deliciosas capelinas con cintas de florcitas. Aperitivos con rodajas de limón y pajitas. Música sincopada.¹⁰⁴

Vyvstává nám tak současný obraz zemí objevených Kolumbem. Zemí, které jsou dnes turistickým rájem. Po pěti letech se půvabná krajina i moře podřizuje konzumu pro potěšení bohatých lidí. Podobná koncepce pozemského ráje má málo společného s Kolumbovým mysticismem, nicméně je dnes zcela běžná.

7. Pojetí historie v Posseho románu

Navzdory zřejmému chronologickému uspořádání knihy se děj nerozvíjí úplně lineární formou. Autor vytváří svou vlastní chronologii objevování sledujíc fiktivní „historiografii“, kde se mísí imaginární skutky s ostatními, přejatými z historie oficiální. Nicméně v Posseho „historiografii“ se i doložené skutečnosti stávají občas nepravděpodobné, protože často nerespektuje časové souvislosti, a tak historické zápisy obklopuje určitá míra fikce. Například současné známé nadnárodní podniky se objevují jako přímí účastníci koloniálního podniku:

En la industria del frío, como en tantos otros ramos, los iberos pronto serían desplazados por piratas rubios que desembarcaban sus aparatos con nocturnidad y los vendían a

¹⁰⁴ Ibid., str. 188

precios de *dumping*. En este tráfico se destacaron William Westinghouse y Jan Philips, grandes mayoristas de temperatura.¹⁰⁵

Je to hlavně užitím anachronismů, že vyprávění knihy obsahuje vnitřní klam ve vyprávění oficiální historie. Historiografie není vnímána jako nezaujaté, nestranné líčení skutečnosti, ale jako vyprávění naplněné ideologickými zájmy. Ve svém díle vytváří Posse z užití „nabubřelé“ historiografie nástroj kritiky. Lze říci, že autor se odklání od historického běhu s cílem obrátit jeho pozornost ke skryté, okrajové stránce oficiální historie.

Dílo uplatňuje parodii jako nástroj k dotazování se na historiografickou tradici Latinské Ameriky – „znovuvymýšlením“ historie objevení a kolonizace kontinentu. Ve svém projevu se Posse neomezuje jen na parodii koloniálního písemnictví, ale také humoristickou formou přetváří další základní latinskoamerické texty a upravuje dokonce i ty, které byly již znovu zkoumány oficiální historiografií.

Věrohodnost celého historického vyprávění je jedním ze základních témat díla. Minulost je podle jeho interpretace možné poznat pouze s omezením. Vypravěč pochybuje o historících, kteří dle autora z různých důvodů zkreslují informace oficiální historiografie.

¹⁰⁵ Ibid., str. 249

II. ČÁST

1. Kryštof Kolumbus

Kryštof Kolumbus je z hlediska historiografie velice kontroverzní a spornou osobností. Je střídavě oslavován i odsuzován, mnoho různých historek z něho učinilo archetyp dobra i zla. V poslední době spíše převažuje negativní chápání jeho osobnosti a to zejména v jihoamerické oblasti. Na jedné straně existují prameny, které vytvářejí obraz Kolumba jako hrdiny, mytické a odvážné postavy, která splnila svůj velkolepý cíl a vykonala tak pro lidstvo skutek nedozírného významu, aby se tak stala symbolem a legendární postavou. Toto hrdinné chápání Kolumba dospělo ke svému vrcholu v období čtyřstého výročí objevení kolem roku 1892.

V současné době je ale Kolumbus často obviňován ze zahájení genocidy domorodých obyvatel. Tato kritika vyvrcholila hlavně v době pětistého výročí objevení v roce 1992. Někteří Jihoameričané odmítají hlásit se k jeho tradici a chápou jeho osobnost velmi negativně. Pro tuto druhou stranu je Kolumbus člověk s pokřiveným charakterem, zločinec, který stál na počátku hromadného vyvražďování domorodých obyvatel Ameriky; člověk, který myslel jen na svůj vlastní prospěch a bohatství. Kolem jeho vlastního života existuje velké množství nevyřešených otázek, sporných momentů a situací, které nebyly nikdy jednoznačně vyřešeny nebo doloženy a nelze se tedy s jednoznačnou jistotou přiklonit k jednomu nebo druhému názoru.

2. Kolumbus jako historická postava

Výchozím pramenem této části práce je převážně jedna z nejvýznamnějších Kolumbových biografií autora Samuela Eliota Morisona - *Admiral of the Ocean Sea: A Life of Christopher Columbus*¹⁰⁶, která byla poprvé vydána již ve čtyřicátých letech 20. století. Přesto je považována za práci klasickou a dodnes uznávanou. Morison je rovněž autorem další rozsáhlé publikace věnované objevným plavbám *The Great Explorers: The European Discovery of America*¹⁰⁷. Kolumbovou postavou se zabývá velké množství odborné literatury, tato tendence pokračuje až do současnosti, přičemž se znovu revidují publikace starší. Z významných prací můžeme uvést například dílo Washingtona Irvinga, který námět zpracoval v jistém smyslu jako románově-pohádkovou vizi. Bylo vydáno i v českém jazyce v rámci edice J. Malého.¹⁰⁸ Z nedávno publikovaných prací je to například edice dokumentů Consuely Varela¹⁰⁹, nebo jedno z nejnovějších děl na toto téma vydané roku 2006 s názvem *Cristóbal Colón*¹¹⁰. Při příležitosti pětistého výročí objevení byla také vydána rozsáhlá encyklopedie (*The Christopher Columbus Encyclopedia*¹¹¹).

Morison sám byl námořníkem a podnikl cestu ve stopách Kolumbových objevných plaveb. Jeho rozsáhlé dílo se zabývá jak životopisem objevitele, tak i průběhem objevných plaveb a jejich historickými předpoklady a okolnostmi. Kolumbus je zde pojímán jako velmi schopný muž, jehož činy svým

¹⁰⁶ MORISON, Samuel Eliot. *Admiral of the Ocean Sea...*

¹⁰⁷ MORISON, Samuel Eliot. *The Great Explorers: The European Discovery of America*. New York: Oxford University Press, 1978.

¹⁰⁸ MALÝ, J. *Amerika od času svého odkrytí až na nejnovější dobu. Díl 1. Život a cesty Kristofa Kolumba. Díl 2. Cesty a objevy soudruhů Kolumbových*. Praha: Tisk a náklad Jaroslava Pospíšila, 1853.

¹⁰⁹ COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos completos...* Ed. Consuelo Varela

¹¹⁰ MARTÍNEZ SHAW, Carlos; PARCERO TORRE, Celia; AIRALDI, Gabriela. *Cristóbal Colón*. Valladolid: Junta de Castilla y León, 2006.

¹¹¹ *The Christopher Columbus Encyclopedia*. ed. Silvio A. Bedini, I-II. New York: Macmillan Publishers LTD, 1992.

významem zcela předčí některé negativní a stinné stránky jeho života. Je oslavován jako velmi zkušený a odvážný námořník. Problematické otázky nejsou samozřejmě zcela opomenuty (například spory o Kolumbově původu), autor po nastínění daného problému uvádí některé možnosti vysvětlení a následně se snaží uvést co nejpřesnější a nejpádnější argumenty pro potvrzení jedné pravdivé nebo všeobecně přijímané verze.

Kryštof Kolumbus se narodil v Janově v roce 1451. Jeho předkové žili už několik generací v různých městech Janovské republiky a živili se jako tkalci. Kromě několika notářských zápisů je prvních patnáct let Kolumbova života bez dobových záznamů. Roku 1470 se rodina stěhuje do Savony, kde se Kolumbus věnuje spolu se svým otcem obchodování s vlnou. V té době se také dostává poprvé na moře, plaví se za obchodem.

Jeho vzdělání bylo podle všeho jen minimální. Syn Fernando sice tvrdil, že Kolumbus studoval na univerzitě v Pavii, ale nejsou o tom žádné záznamy, pověst o studiích na vysoké škole si pravděpodobně pro větší otcovu slávu vymyslel.

V květnu roku 1476 se Kolumbus účastnil obchodní plavby do Lisabonu, Anglie a Flander. Na jejich konvoj ale zaútočilo francouzsko-portugalské loďstvo a několik lodí, včetně Kolumbovy, se potopilo. Tak se dostal do Portugalska. V Lisabonu už žil jeho bratr Bartolomeo a také Kryštof byl přibrán do zdejší janovské komunity. Zde měl možnost učit se portugalštinu, španělštinu, latinu, matematiku, astronomii,... Portugalsko té doby bylo expandující zemí pokročilou v navigaci a námořním umění. Roku 1478 už byl Kolumbus znovu na moři, jako zaměstnanec domu Centurione se vypravil například na Madeiru. Roku 1479 se oženil s Felipou de Perestrelo, dívkou z přední portugalské rodiny. Její otec, Bartolomeo de Perestrelo se

účastnil portugalských námořních výbojů. Pro mnoho autorů toto manželství zůstává záhadou, hlavní Kolumbovy pohnutky k sňatku spatřují v možnosti společenského vzestupu díky manželčině šlechtickému původu a také přístup k zápiskům a mapám Felipina otce, ze kterých získal informace o plavbách Portugalců. O doně Felipě nemáme žádné informace, dokonce ani nevíme, kdy zemřela, pouze že to bylo před odchodem Kolumba z Portugalska roku 1485. Manželé po sňatku odjeli na ostrov Porto Santo, který spravoval Felipin bratr. Kolem roku 1480 se tam narodil Kolumbův první syn Diego. Od roku 1481 se Kolumbus účastní portugalských výprav na africké Zlaté pobřeží.

Roku 1484 Kolumbus předstoupil před portugalského krále se svým návrhem cesty do Indie západním směrem. Myšlenka dostat se do Indie plavbou na západ nebyla jeho původní. Už ve starověku se touto otázkou zabýval například Aristoteles. Stejným způsobem uvažovali i Kolumbovi současníci, například Paolo Toscanelli. Nesporný vliv měl jistě i benátčan Marco Polo a jeho spis *Milión*¹¹², ve kterém popsal svou cestu po Asii. Kolumbus byl ale se svým návrhem u portugalského dvora odmítnut kvůli nesprávnému výpočtu vzdálenosti mezi Evropou a Asií.

Roku 1485 odchází Kolumbus do Španělska, aby přednesl svůj návrh zde. Lisabon opouštěl narychlo, podle některých historiků byl pravým důvodem strach, aby nebyl uvězněn za dluhy. Syna Diega nechal v klášteře La Rábida nedaleko přístavu Palos a v lednu roku 1486 přijel do Córdoby, kde chtěl požádat o slyšení u dvora. Královský dvůr ovšem mezitím změnil své sídlo a Córdobu opustil. Kolumbus se rozhodl počkat v prostředí zdejší janovské komunity. Zde se seznámil s dvacetiletou Beatricí de Harana a v létě roku 1488 se jim narodil syn Fernando. Kolumbus si Beatrici nikdy nevzal za manželku. Důvodem bylo zřejmě to, že by to

¹¹² POLO, Marco. *Milion*. Praha: Odeon, 1989.

pro něj mohlo být nevýhodné. První manželka Felipa měla postavení a pomohla mu nahoru ve společenském žebříčku, dcera rolníka by byla pro budoucího admirála a místokrále nevýhodnou partií.

V dubnu se Isabela a Ferdinand znovu usazují v córdobském Alcázar. V květnu 1486 se tak Kolumbus dočkal slyšení u dvora. Isabelu jeho návrh zaujal, ale musely být vyřešeny některé zásadní otázky (uskutečnitelnost, finanční náročnost takového podniku). Následujících pět let musel Kolumbus znovu vysvětlovat a hájit své postoje. Budoucí granadský arcibiskup Hernando de Talavera byl pověřen sestavením komise, která měla přezkoumat Kolumbův projekt. Nešlo zde ani tak o otázku kulatosti Země (ta už byla v té době známa), ale o šířku oceánu (a v této věci měla opozice pravdu, oceán byl opravdu mnohem rozlehlejší, než Kolumbus udával). Komise výsledek svého jednání odložila. Kolumbus dostával během následujícího období od koruny plat. O jeho osobních aktivitách v této době opět nemáme žádné informace.

Poté se Kolumbus vrátil do Lisabonu a obnovil jednání s portugalským dvorem, které se ale opět nezdařilo, protože ve stejnou dobu se vrátil Bartolomeo Dias ze své plavby po obeplutí mysu Dobré naděje. Po možnosti dosažení Indie obeplutím Afriky neměli už Portugalci o Kolumba a jeho plány zájem a ten se znovu vrátil do Španělska. Svého bratra Bartolomea poslal do Anglie a poté do Francie, ten ale s návrhy ani v jedné zemi neuspěl.

Do roku 1491, kdy se Kolumbus znovu objevil v La Rábide, o něm opět nemáme žádné informace. Pravděpodobně pobýval v Córdobě a živil se zde prodejem knih. V roce 1490 konečně přednesl Talavera závěr svého posudku: plány Kryštofa Kolumba jsou nereálné a měly by být odmítnuty. Fernando Kolumbus uvádí mimo jiné tyto důvody odmítnutí: cesta do Asie by trvala tři roky, západní oceán je

nekonečný a pravděpodobně se po něm nedá plout. Isabela a Ferdinand Talaverovy závěry ani nepřijali, ani neodmítli. Sdělili Kolumbovi, že by se mohli jeho projektem znovu zabývat ve vhodnější dobu (po dobytí Granady a konečném dořešení islámské otázky na poloostrově). Kolumbus v létě 1491 navštívil La Rábidu s úmyslem odcestovat i se svým synem do Francie a pokusit se prosadit své návrhy tam. Otec představený Juan Pérez, zповědník královny, se ale zasloužil o to, že bylo Kolumbovi umožněno další slyšení u Isabely, která v té době pobývala v opevněném táboře Santa Fé. V průběhu srpna 1491 se tedy Kolumbus znovu setkal s královnou. Jeho návrh se znovu dostal do rukou komise, ale znovu byl odmítnut. Fernando Kolumbus i Las Casas shodně uvádějí, že to bylo proto, jaké odměny, tituly a práva žádal. To by znamenalo, že projekt byl schválen komisí, ale odmítnut královskou radou.

2. ledna 1492 kapitulovala Granada. Vyžádalo si další téměř tříměsíční vyjednávání s panovníky, než byl Kolumbův velký podnik konečně přijat. 17. dubna 1492 byl tzv. kapitulacemi ze Santa Fé Kolumbus jmenován dědičně admirálem oceánského moře, místokrálem a guvernérem území, která budou objevena, získal právo ponechat si jednu desetinu ze zlata, stříbra, perel, koření a ostatního zboží. Kolumbus byl vybaven doporučujícími dopisy od královských veličenstev určenými pro čínského vládce, velkého chána, a další případné panovníky cizích zemí.

Jako místo vyplutí byl zvolen přístav Palos, protože Cádiz byl určen pro odjezd Židů ze země, v létě 1492 odtamtud měly odjet až dva tisíce rodin. Kolumbus byl vybaven dopisem panovníků, že obyvatelé Palosu mu musí na své vlastní náklady poskytnout dvě plně vybavené karavely na jeden rok. Třetí loď pocházela z Galicie. Na Niñe, Pintě a Santa Maríi se plavilo asi devadesát námořníků. Mimo jiné bratři Pinzónové, bratranec Beatrice Diego de Harana,

rodina Niňů, tlumočník Luis de Torres, královský úředník Rodrigo Sanchéz. Kolumbus s sebou neměl kněze ani žádné vojáky.

3. PRVNÍ CESTA (3.8.1492 - 15.3.1493)

Nejvíce informací o objevení Ameriky nám poskytuje Kolumbův lodní deník¹¹³ a jeho zápisky z cest, které vyšly i v českém překladu z italštiny v roce 1942¹¹⁴. Tomuto textu bude věnována pozornost dále. Zachycuje nejen běžné denní činnosti na lodích, ale i vzdálenosti, objekty viděné na moři, objevené země, rozsáhlé popisy lidí, fauny a flóry, míst, myšlenky a závěry o kosmografii, budoucí osídlovací politice,... Kolumbus si pro svou plavbu vybral trasu na Kanárské ostrovy a odtud pak na západ. Šest dnů po vyplutí se na Pintě rozbilo kormidlo. Proto byla poslána na ostrov Gran Canaria, aby byla závada odstraněna. Santa María a Niña doplnily zásoby na ostrově Gomera. V roce 1492 spravovala ostrov mladá vdova, doña Beatriz de Peraza y Bobadilla. Existují domněnky, že se Kolumbus do této ženy zamiloval. Patřila k jedné z předních kastilských rodin a byla by pro něho dobrou partií. Ale jak se zdá, tato skutečnost velký podnik nijak neovlivnila.

6. září 1492 lodě znovu vyplouvají k západu. Prvních deset dnů probíhala plavba velmi dobře a klidně. Poté ale námořníci zneklidněli, pozorovali klamná znamení o pevnině. Postupem času také slábne vítr a plují stále pomaleji, což způsobí reptání v mužstvu, které žádá návrat. Námořníci byli pověřčiví a proto jim Kolumbus lhal o vzdálenostech, které urazili. Napětí mezi posádkou se zvyšovalo, Kolumbus se ji snažil nalákat na vidinu bohatství. Udržovat morálku

¹¹³ COLÓN, Cristóbal. *Diario del Primer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Edición de Consuelo Varela. Str. 95-218

¹¹⁴ *Kolumbův lodní deník. Dvě knihy velkých činů a velkého osudu*. Praha: Nakladatelství Novina, 1942.

bylo ale stále těžší. Začátkem října se opět začaly objevovat známky pevniny. Desátý říjen byl velmi kritickým dnem, posádka důrazně žádala návrat. Kolumbus znovu zdůraznil výhody dosažení Indie a údajně slíbil návrat v případě, že nedosáhnou země do tří dnů.

12. října 1492 ve dvě hodiny ráno hlásí Rodrigo de Triana z lodi Pinta, že vidí zemi. Šlo o ostrov Guanahaní, dnešní San Salvador (název, kterým ostrov pojmenoval sám Kolumbus) v Bahamském souostroví. Ostrov je Kolumbem zabrán pro španělské panovníky. Po setkání s domorodci je líčí jako mírumilovné, zahrnují Evropany přízní a potravinami, ti je na oplátku obdarují cetkami. Už tehdy Kolumbus podotýká, že Indiáni by mohli být dobrými sluhy, protože rychle opakují vše, co se jim řekne. Šlo o domorodý kmen Tainů z aravacké jazykové skupiny. Už první den tedy Kolumba napadla myšlenka, že tito lidé, kteří jsou primitivnější a nemohou se bránit, by mohli být zotročeni.

Kolumbus se rozhodl neztrácet čas a pokračovat dál ve své výpravě do Číny. Celý zbytek první cesty byl ve znamení hledání zlata, Cipanga, Kataje a velkého chána. Na své plavbě dále objevili Kubu (pojmenovanou Ferdinandem), Jamajku a Espaňolu (Haiti), kde byli nuceni založit pevnost La Navidad. Kolumbus zde zanechal posádku lodi Santa María, která narazila na korálový útes a potopila se. Dvě zbývající lodě vypluly na zpáteční cestu do Španělska. Po třech týdnech dorazil Kolumbus do přístavu Palos, uvědomil panovníky o svém návratu a byl přijat s velkým nadšením.

V dubnu 1493 byl Kolumbus pozván ke dvoru, který se momentálně zdržoval v Barceloně. Vylíčil bohatství nových zemí, nádheru přírody, pokoru domorodých obyvatel, kteří by mohli pracovat pro Evropany a navrhl plán osídlení. Rekrutovat dva tisíce osadníků, postavit domy a ustavit obchod se zlatem s domorodci. Podle něj by neměli být na nové území vpuštěni cizinci, Židé a kacíři, na druhou

stranu by mělo Španělsko vyslat zástupce církve, aby obraceli na víru domorodé obyvatelstvo. Kolumbus byl panovníky přijat velice příznivě a byl pověřen zorganizováním druhé výpravy.

4. DRUHÁ CESTA (1493 - 1496)

Na druhou výpravu byla vypravena flotila sedmnácti lodí. 3. listopadu 1493 byl objeven ostrov Dominica, dále Guadalupe, další ostrovy Malých Antil, Panenské ostrovy, Portoriko. Poté prozkoumali další část Kuby a Jamajku. 28. listopadu 1493 připluli na Española, kde ale nenašli ani pevnost Navidad, ani její posádku. Podle výpovědí domorodců se Španělé začali chovat násilně a byli pobiti domorodým kmenem. Kolumbus založil novou osadu, kterou pojmenoval Isabela. Po neúspěších při hledání zlata se šířila nervozita. Kolumbus poté onemocněl a byl upoután na lůžko. Španělé rovněž nechtěli tvrdě pracovat v tropickém podnebí. Bylo rozhodnuto, že dvanáct lodí se pod vedením Antonia de Torrese vrátí do Španělska, aby mohl informovat o dosavadním průběhu výpravy a jejím špatném ekonomickém výsledku. Kolumbus pověřil správou Isabely svého bratra Diega a v dubnu 1494 vyplul na průzkumnou výpravu po ostrovech. Po odplutí Kolumba ale zavládla v Isabele anarchie, polevila kázeň, lidé se přestali starat o své povinnosti, vypovídali poslušnost, olupovali a zotročovali Indiány. U dvora byla zahájena kampaň proti Kolumbovi. Kolumbus, ve snaze napravit situaci, nastolil koloniální režim, který vyvolával ustavičné střety s Indiány. Na začátku roku 1495 došlo k velkému indiánskému povstání. Začátkem roku 1496 se Kolumbus vypravil zpět do Španělska. Oproti první výpravě přinesla tato druhá cesta zklamání. Nebyla nalezena ani pevnina, ani větší množství zlata.

5. TŘETÍ CESTA (1498 - 1500)

I tato výprava měla kolonizační charakter. Lodě vezly osadníky, zemědělce, na palubě bylo i třicet žen. V lednu 1498 dopluly na Española lodě Niña a India spolu s dalšími třemi karavelami. Odtud pak admirál pokračuje v plavbě na jihozápad ve snaze nalézt Čínu. Po objevení ostrova Trinidad proplouvá průlivem Boca de la Sierpe do velkého zálivu Paria, který leží mezi Trinidadem a pevninou. 4. srpna vyplul na sever zálivu směrem k poloostrovu Paria. Zde na severu, v oblasti dnešní Venezuely, Kolumbus a jeho muži vlastně poprvé vkročili na americký kontinent. Karavela Correo při svých dalších průzkumech oznámila na západě čtyři říční kanály. Ve skutečnosti šlo o ústí řeky Orinoco. Při odjezdu dále objevili ostrov Margarita. Pár dní poté píše Kolumbus ve svém deníku, že tyto země jsou pozemským rájem. Vyvozuje tak z Bible, v knize Genesis je zmiňována existence čtyř řek pramenících v ráji. Poté se dokonce uchýlil k představě, že zeměkoule má tvar ženského ňadra, aby mohl být pozemský ráj blíže nebi. Morison komentuje tyto jeho úvahy v další své knize, která se věnuje objevným plavbám:

Although Columbus did suffer from arthritis and inflamed eyes, he was not out of his mind, as these weird theories might suggest; equally strange hypotheses were common among stay-at-home geographers in the era.¹¹⁵

U dvora ale mezitím Kolumbova hvězda pohasínala. Španělé, kteří se vrátili z Espáňoly si stěžovali na špatnou správu nových zemí. Panovníci tedy poslali na Española Francisca de Bobadillu jako královského komisaře s neomezenou mocí. Bobadilla přijel do Santo Dominga 24.

¹¹⁵ MORISON, Samuel Eliot. *The Great Explorers...* Str. 490

srpna 1500 za Kolumbovy nepřítomnosti. Převzal velení a rozhodl se poslat všechny tři bratry Kolumbovy do Španělska. Na začátku října 1500 byli v řetězech posláni zpět do Evropy. Až po šesti týdnech panovníci přijali Kolumba u dvora. Krátce před vánoce roku 1500 mu slíbili, že bude právu učiněno zadost a dojde k obnovení jeho privilegií. Po osmiměsíčním čekání, místo aby se triumfálně vrátil na Espaňolu, byl jako guvernér nahrazen Nicolásem de Ovando. Bylo mu dovoleno ponechat si své, nyní již bezcenné, tituly místokrále a admirála.

6. ČTVRTÁ CESTA (1502 - 1504)

Na této výpravě podle Morisona prokázal admirál své námořní kvality, odvalu a schopnosti velet. Také sám Kolumbus nazývá tuto cestu „El Alto Viaje“. Cílem bylo pátrat dále po Asii a najít průliv mezi objevenými zeměmi, který by je dovedl do Indie. 11. května 1502 vyplul Kolumbus z Cádiz. 15. června dosáhl ostrova Martinique. Guvernér Ovando mu poté odmítl umožnit přistání na Espaňole. Cesta pokračovala na dnešní území Hondurasu, Nicaragui, Kostariky, přičemž stále hledali průliv do Indického oceánu. Pak se zřejmě vzdali naděje na jeho nalezení a opět se soustředili na hledání zlata. Celá cesta byla provázena bouřlivým počasím. O vánocích byli velmi blízko dnešního přístavu Cristóbal u Panamského průplavu, přibližně devatenáct kilometrů od Tichého oceánu. Ale posádka byla velmi vyčerpána díky bouřlivému počasí a také nebyli schopni dorozumět se s místními obyvateli, proto pokračovali ve své plavbě dál. 25. června přistáli u jamajského pobřeží v zálivu Santa Gloria, kde zůstali uvězněni rok. Neměli k dispozici schopné plavidlo. Diegu Méndezovi se podařilo na indiánských kanoích doplout na Espaňolu. Ovando ho ale u sebe zadržel a dalších šest

měsíců se nedělo nic. Kolumbus opět onemocněl a byl upoután na lůžko. Po osmi měsících pobytu připlula malá loď se vzkazem od Ovanda, že je přepraví, až získá k tomu účelu vhodnou loď. Diego Méndez nakonec najal za Kolumbovy peníze v červnu roku 1504 loď a ta konečně přepravila trosečníky na Española. Po měsíci si Kolumbus najal loď, na které se vrátil do Španělska. Nejdobrodružnější výprava tak byla u konce, ale přinesla nejvíce zklamání. Neobjevili během ní průliv, ani nenašli zlato.

26. listopadu 1504 zemřela královna Isabela Kastilská. Většina životopisců soudí, že byla Kolumbovi nakloněna mnohem více než její manžel Ferdinand Aragonský a že byla jeho velkou podporovatelkou. Nemocný admirál žil v Seville a opakovaně vymáhal pro svého syna zpět tituly a práva. Není důkaz o tom, že by Kolumbus změnil názor na svou kosmografii. Roku 1505 podnikl cestu ke dvoru, ale ničeho nedosáhl. 20. května 1506 zemřel ve Valladolidu v kruhu svých nejbližších. Postupně byla pak rodině vrácena různá majetková práva a synu Diegovi admirálská hodnost.

7. Kryštof Kolumbus jako literární postava Ábela Posseho

Vzhledem k nedostatečným informacím o životě Kryštofa Kolumba se nabízí velký prostor pro invenci a domýšlení mlhavých informací o jeho osudech, který v díle *Psi z ráje* využívá Ábel Posse k vytvoření vlastního obrazu slavného mořeplavce.

Základní myšlenka díla *Psi z ráje* jako by byla inspirována sdělením z Kolumbova listu katolickým veličenstvům, kde mimo jiné zmiňuje: „Allí creo que sea el Paraíso Terrenal, adonde no puede llegar nadie salvo por voluntad divina.“¹¹⁶ Posse píše svou hypotézu o „skutečných“ pohnutkách objevení Ameriky jako text o hledání ztraceného ráje. Oprošťuje Kolumba od ambicí a touhy po zbohatnutí a slávě, uvádí, že mu nešlo o movitý prospěch, o tituly ani privilegia.

Posse dokresluje některé momenty Kolumbova života a vyplňuje mezery oficiální historiografie svou vlastní fantazií. Shrňme tedy Posseho „Kolumbův životopis“.

Na začátku knihy se dozvídáme o chlapci Kryštofovi, který je již od malička posedlý mořem. Na rozdíl od oficiálních pramenů máme v tomto případě k dispozici veškeré informace o průběhu jeho dětství. Janovský farář probudí v chlapci již v raném věku zaujetí, vášně a stesk po ráji. Proto se jeho celoživotním cílem stává nalezení tohoto místa na zemi. Mimo jiné nacházíme také zmínky o Kolumbově židovském původu, podstupuje například obřízku v místním ghettu.

Další etapu Kolumbova života Posse zcela vynechává, setkáváme se s ním až v Portugalsku. Po ztroskotání u portugalských břehů se živí jako prodejce knih. V tomto období se začíná považovat za potomka proroka Izajáše a za

¹¹⁶ COLÓN, Cristóbal. *Relación del Tercer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Edición de Consuelo Varela. Str. 380

vyvoleného k velkému poslání. Aby tohoto cíle dosáhl, svádí v Lisabonu vdovy po mořeplavcích a poté jim krade námořní mapy. Při svých dalších plavbách se dostává až na Island¹¹⁷, kde získává zprávy o zemích na západě. Norští Vikingové při svých plavbách kromě Islandu a Grónska skutečně objevili americkou pevninu. Dvě vikingské ságy ze 13. století (*Sága o Eriku Rudém*, *Sága o Gróňanech*) se shodují v tom, že u amerických břehů jako první přistál kolem roku 1000 Leif Erikson, syn Erika Rudého, který následně země pojmenoval Vinland a Markland.¹¹⁸

Na rozdíl od všeobecného přijetí názoru o kulatosti Země se Kolumbus v románu domnívá, že Země je plochá a dá se plout až na konec oceánského moře. Tato informace tedy také neodpovídá skutečnosti, v tehdejší době se už vědělo o kulatosti Země a tato informace byla všeobecně přijímána. Při pobytu v Portugalsku se Kolumbus seznamuje s Felipou de Perestrelo a žení se s ní ze zcela zřejmých důvodů. Filipin otec býval mořeplavcem, Kolumbus získal list se zakreslením Antil a Cipanga, který Perestrelovi poslal florentský kartograf a kosmolog Paolo Toscanelli. Po svatbě odjíždí manželský pár na ostrov Porto Santo, Kolumba ale tento způsob života neuspokojuje a nudí ho, chtěl by znovu na moře. Roku 1484 Felipa onemocní. Kolumbus představí svůj plán cesty portugalskému králi, je ale odmítnut. Posse poté rozvíjí úvahu, jaký byl vlastně další osud Kolumbovy choti Felipy. Podle jeho hypotézy existují dvě možnosti, buď byla Kolumbem zavražděna nebo ji prodal Maurům obchodujícím s otroky. Kolumbus poté odjíždí do Španělska se svým synem Diegem. V Córdobě se seznamuje s Beatricí de Harana, neteří inkvizitora Torquemady, který nechal popravit její rodiče, aby nevyšlo najevo, že sám má židovskou krev.

¹¹⁷ v oficiální historiografii rovněž ne zcela doložená informace

¹¹⁸ HROCH, Miroslav; KADEČKOVÁ, Helena; BAKKE, Elisabeth. *Dějiny Norska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Str. 17

Po dobytí Granady si pro Kolumba přicházejí členové tajné sekty hledačů ráje, kterou založila královna Isabela. Poté se s královnou osobně setkává. Mezi oběma dojde k milostnému vzplanutí, sám Kolumbus prožívá neobyčejný tělesný zážitek a díky jejich milostnému vztahu je královnou podporován.

2. srpna 1492 je mu tak umožněno vyplout na jeho první výpravu. Na seznamu účastníků nacházíme různé osobnosti, které se této výpravy vůbec neúčastnily, například Bartolomé de Las Casase. Kromě toho jsou ale přítomni i přestrojení Židé a špióni anglického dvora: „Había judíos disfrazados de monjes con los calzoncillos repletos de relojes y cucharitas de plata, [...], no faltaban espías de la corte inglesa enrolados como bailaores.¹¹⁹“ Ke své cestě nemá Kolumbus žádné obchodní ani imperiální pohnutky, je hnán pouze myšlenkou o nalezení ráje. Mezi posádkou není admirál příliš oblíben, je pro ně cizincem, znalcem magie, který má spolky s ďáblem. Kolumbus si začíná vést deník, který podle autorových slov posléze jeho syn Fernando a otec Las Casas ve své reinterpretaci nenapravitelně poničí.

Kvůli opravení kormidla jsou nuceni k zastávce na Kanárských ostrovech, v „panství Krvavé paní“, Beatriz de Bobadilla. Beatriz je velmi krutá a nenávidí muže. Kolumbus je k ní pozván a tráví tři dny v milostném opojení. Po první noci si představuje, jak se zde natrvalo usadí a pro svou obživu si zřídí veřejný dům. Z historického hlediska je pro Posseho nevysvětlitelné, proč Kolumbus nakonec na ostrově Gomera nezůstal a neoženil se. Má pro to opět velmi osobité vysvětlení: pravděpodobně narazil na hradní mučírny a dostal strach, nebo se snad obával hněvu královny. Nutno dodat, že v lodním deníku není pobytu na Kanárských ostrovech věnováno mnoho místa, jméno Beatriz de Bobadilla zmíněno je, ale žádné další informace nemáme.

¹¹⁹ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 143-144

6. září nakonec výprava pokračuje dál na západ. Po celou dobu cesty se Kolumbus zabývá otázkou pozemského ráje a možnosti jeho nalezení. Stále více se ponořuje do svých představ a fantazií. Lodi postupně vplouvají do jakési časoprostorové končiny, kam člověk ještě nezavítal. Mužům se zdá, že nacházejí znamení potvrzující blízkost země - mořskou trávu, kraby, hejna stěhovavých ptáků. Ke konci září pozoruje posádka lodi Santa María na moři další plavidla (Queen Victory; lodě Kolumbových následujících výprav - *Maríagalante*, *La Vizcaína*; *Mayflower*) a spoustu dalších, pro ně podivných, věcí z budoucnosti (lodě s emigranty, otroky, moderní parníky s turisty, atd). Zde dochází k prolínání různých časových období a jasným odkazům na budoucnost.

12. října 1492 o půlnoci vidí Kolumbus ze své lodi světlo, ale ostatní nevidí zatím nic. Uzavírá se ve své kajutě s obavami ze zklamání. Co když objevené území bude jen Cipango nebo Kataj se svým zlatem? Tato představa se opět neshoduje s oficiálním životopisem Kolumba, který při prvním kontaktu s pevninou naopak samozřejmě doufal, že do Asie dorazil, protože byla cílem jeho cesty. Ve dvě hodiny po půlnoci oznamuje Rodrigo de Triana z Pinty blízkost země.

Po prvním kontaktu s pevninou Posse Kolumba opouští a zcela vynechává všechny události včetně druhé výpravy. Podle autora další významný den, který skutečně následuje v životě admirála po 12. říjnu 1492, je 4. srpen 1498. Dochází tak v podstatě ke sloučení všech výprav v jednu jedinou dlouhou cestu. Kolumbus se totiž ve skutečnosti touto dobou účastní již své třetí výpravy. V románu stále hledá vstup do ráje (oficiálně se zatím věnuje spíše hledání zlata a průlivu mezi Atlantským a Tichým oceánem...). Nespí, nejí, bloudí po palubě, muži před ním ztratili respekt a posmívají se mu. 4. srpna v blízkosti

ostrova Trinidad konečně dospěl k cíli svého putování - objevil pozemský ráj. Tato zmínka se v lodním deníku skutečně nachází, stejně jako další Kolumbovy kosmografické úvahy zmíněné i v románu.

Zatím se ve Španělsku Ferdinand Aragonský zabývá obavami, aby tímto Kolumbovým poznatkem získané území nebylo zcela znehodnoceno, prohlášeno za svaté a nedotknutelné. Královna Isabela naopak sdílí Kolumbovo nadšení.

Kolumbus se soustřeďuje pouze na nalezení stromu života, ležícího ve středu ráje. Blouzniví admirál nařizuje všem život v nahotě a bez práce. Svým příkazem vyvolá nelibost ostatních a projevy vzpoury. Jediné, k čemu Kolumbova představa ideálního způsobu života spěje, je násilí a krutost Evropanů. Kolumbus se uchyluje pod nalezený strom života, kde se věnuje rozjímání, zcela izolován od okolního světa. Francisco Roldán nakonec zorganizuje povstání a nastoluje vlastní násilnický režim. Určuje systém rozdělování Indiánů na práci (odkaz na budoucí systém encomiendy). Kolumbus zcela upadá do letargie a je naprosto netečný k okolí.

Mezitím král, který se cítí ohrožen, posílá na Española Francisca de Bobadillu, aby zjednal nápravu a zatkl Kolumba a jeho lidi. Ten se mu vydává bez jakéhokoliv odporu, je uvržen do řetězů a odvezen do Španělska. Je tak odveden ze svého ráje, který se mění v zotročenou a pleněnou zemi, protože ostatní Evropané dávají před rájem přednost peklu.

8. Porovnání

Při porovnání oficiálního historického životopisu a osudů Kryštofa Kolumba s románovou vizí Ábela Posseho jsou mnohé rozdíly obou verzí zřejmé. O Kolumbově skutečném životě máme místy velmi kusé, nejasné a mlhavé informace, i u informací dostupných je mnoho z nich nejednoznačných a mnohé jsou také do dnešních dnů předmětem diskusí a sporů historiků. Otázkou také je, do jaké míry jsou některé dobové informace hodnověrné. Právě těchto okolností využívá argentinský autor k vykreslení svého obrazu Kryštofa Kolumba. Zaměřuje se právě na nejasné úseky jeho života a doplňuje chybějící informace oficiální historie svými fantaziemi a domněnkami, jak se tyto etapy ve skutečnosti odvíjely.

I když jsou v některých případech jeho závěry absurdní (například členství Kolumba v tajné sektě hledačů ráje), nedá se o nich tvrdit, že by byly všechny jen fantazií autora. Například líčení setkání Kolumba s Beatriz de Bobadilla na Kanárských ostrovech a jejich milostné vzplanutí se nedá vyloučit. Některé popisované detaily jsou samozřejmě paradoxní, je zde patrné použití nadsázky a humoru ve velmi hojné míře, ale například i Morison hovoří o této události jako o velmi pravděpodobné. Popis milostného poměru mořeplavce a královny Isabely je v knize také zcela přehnaný, nicméně pravděpodobně je inspirován některými předpoklady historiků, že mezi královnou a Kolumbem musely vzniknout určité sympatie, které byly také důvodem toho, že v ní našel oporu. Morison například hovoří o určité podobnosti jejich povahových vlastností a předpokládá přeskočení jakési „jiskry“. Kolumbovy zvláštní úvahy o pozemském ráji a jeho kosmografické závěry o tvaru Země by se také čtenáři mohly zdát jako součást fikce, přitom se jedná o autentické názory prezentované v lodním

deníku. O němých psech, kteří nikdy neštěkají, se v lodním deníku dočteme na více místech. Posse je přirozeně velmi dobře obeznámen s problematikou a oficiálními verzemi historie. Často vychází z hypotetických závěrů oficiální historie a vrství na ně své další hypotézy, kterými je obohacuje. Tím se dá zdůvodnit i skutečnost, že mnoho z těchto situací se potom čtenáři může zdát nepravděpodobných a přehnaných, pouhou autorovou fantazií.

Zjevně smyšlené informace čtenář jasně odhalí, jedná se hlavně o ty části knihy, kde se překrývají různá historická období a setkávají historické osoby těchto období ve stejném okamžiku. Nejprůzračnější ukázkou je pasáž pojednávající o první Kolumbově výpravě v roce 1492, kdy se během plavby na moři setkává s různými plavidly z následujících století. Také Kolumbovy obavy z 12. října 1492, že nalezené země nebudou jeho vysněným pozemským rájem, který touží najít, ale pouze zeměmi Asie, jsou nepravděpodobné. Kolumbovým cílem bylo právě doplutí do Asie, takže představa, že si nepřeje, aby objevené území bylo součástí asijské pevniny, je velmi absurdní. Opět má jít o podpoření základní myšlenky díla, že totiž motivací k výpravě nebylo nic jiného než hledání ráje. V knize se dále autor odmlčí a o poměrně dlouhé etapě dalších Kolumbových osudů nám nesděluje žádné informace, protože podle něj nejsou vůbec důležité (návrat a triumfální přijetí ve Španělsku, celou druhou výpravu zcela vynechává).

Stěžejní jsou až další okolnosti v průběhu třetí výpravy do Nového světa, založené na zápiscích v Kolumbově deníku a jeho zmínkách o doplutí do pozemského ráje. Posse zde začíná plně rozvíjet svou fantazii o slavném mořeplavci. Jedná se o člověka, který je posedlý jediným cílem, vrátit se do pozemského ráje a získat tak nesmrtelnost a možnost života bez hříchu. Když se tento

snílek konečně svému ráji přiblíží, zcela se uzavírá před okolním světem, izoluje se a tráví čas rozjímáním. Podle jeho představy by měli i ostatní naplnit své životy nečinností a vrátit se k prvopočátkům tím, že budou chodit nazí jako andělské bytosti. Kolumbus této poslední části knihy je zcela uchvácen svou představou ráje, zcela ztrácí autoritu, stává se terčem výsměchu a vůbec nereaguje na dění kolem sebe. Stává se jakousi mystickou postavou, zcela vzdálenou od okolí. Tato pasáž se sice opírá o skutečné Kolumbovy úvahy a domněnky o nalezení ráje, ale je stejně nereálná, jako pasáž o setkání s plavidly z budoucnosti. Kolumbova zastávka v oblasti zálivu Paria rozhodně nebyla dlouhá a své úvahy o pozemském ráji rozvíjí až v následujících dnech ve svém deníku. Další existence románového hrdiny už je jen fantazií autora - usazení se pod stromem života, úvahy o uspořádání společnosti, atd.

Postava Kryštofa Kolumba je velmi zajímavá tím, že je jako jediný k nově objevenému světu tolerantní. Domorodé obyvatelstvo považuje za andělské bytosti. V tomto bodě se Posse s oficiální historií rovněž rozchází. Zpočátku v Indiánech Kolumbus skutečně viděl mírumilovné bytosti, ale záhy se jeho postoj změnil a začal rozvíjet své teorie o tom, jak by bylo možné je využít jako otroky. Románové Kolumbovo nařízení o nahotě je také ironií a neodpovídá skutečnosti. Naopak z Kolumbových zápisků je patrné, že právě nahota mu na Indiánech vadila, bylo to něco odlišného, nezvyklého a připadali mu díky ní na nižší úrovni než Evropané.

I Kolumbovi, stejně jako některým dalším postavám (například Francisco Roldán), vtiskl autor argentinské rysy. V jednom z rozhovorů Posse uvedl, že Kolumba opravdu chápe tak trochu jako Argentince. V jeho idealizované fikci byl i on tak trochu na okraji, takže měl pochopení pro Ameriku, tváří v tvář domorodcům byl flexibilnější než

ostatní (což ve skutečnosti, jak jsem již zmínila, bylo spíše naopak). V knize žije v metafyzické dimenzi. I když ve skutečnosti se Kolumbus také považoval za vyvoleného a zabýval se myšlenkou o objevení pozemského ráje, nezdá se, že by toto byl jeho prvořadý cíl a úkol. Posse uvádí, že Argentinci tvoří jakýsi most mezi Evropany a Američany. Kolumbus byl vlastně také osobností spojující dvě kultury a tak měl v sobě rovněž tento argentinský prvek.

9. Střet dvou světů

Vedle postavy Kryštofa Kolumba a tematiky hledání pozemského ráje je dalším, podle mého názoru velmi stěžejním tématem knihy zobrazení střetu dvou světů a kultur a jeho důsledků. Jedná se o silnou kritiku upadajícího a skonávajícího západu reprezentovaného v první řadě inkvizičním Španělskem. Na jedné straně stojí upadající středověké Španělsko, symbolizující celou západní kulturu, a na straně druhé původní království Indiánů. Tento protiklad podle Posseho vlastně přetrvává až do současnosti, Amerika pro něj zůstává stále nerozluštěna, je to kontinent odolávající evropské metafyzice, evropskému konceptu náboženství i evropskému smyslu života. V knize stojí v protikladu společenství „činu“ a společenství „bytí“. Amerika je pro autora společností bytí, je to nezralý kontinent který ještě nedosáhl svého politického, společenského a ekonomického výrazu. Jednou z dalších funkcí románu je tedy vysvětlení těchto skrytých protikladů latinskoamerického a evropského ducha. Posse ve svém díle interpretuje tyto dva světy jako natolik odlišné, že jejich střet prakticky nemá řešení a proto tento konflikt pokračuje až do současnosti.

Zajímavá je úloha Kolumba v tomto ohledu. Po nalezení ráje se nachází v takovém rozpoložení, že se cítí být více součástí společnosti „bytí“, tedy společnosti americké.

V celé knize je tedy velmi patrná kritika západní společnosti jako celku a také kritika omezeného pohledu na objevení a conquistu pouze ze strany „silnějšího“, dobyvatele, na úkor Indiánů. Západní společnost v podobě Evropanů na novém kontinentě je ze strany Posseho velmi ostře kritizována, Evropané jsou prezentováni jako „barbaři“, krutí a hamižní tyrané. Domorodé obyvatelstvo naopak charakterizuje jako andělsky nevinné bytosti.

10. Pojetí dalších historických událostí v románu

Kolumbus a jeho objevné plavby ale nejsou jedinou událostí z historie, která je v knize popisována, i když tvoří její stěžejní část. Posse nereviduje jen historii Kolumbových výprav a španělského impéria tohoto období, přepisuje vlastně celou historii a hlavně to, jak se její důsledky odráží v současnosti. Kritizuje oficiální verze historiografie, které odmítají nebo zamlčují alternativní nebo sporné momenty dějin. Posse boří tyto mýty nastolené podle něj falešnými informacemi historiků, kteří vypracovávají své zprávy s cílem získat nebo udržet si svá privilegia.

Dalším zajímavým historickým tématem, které zpracovává ve své knize, je situace ve Španělsku ve druhé polovině 15. století. Ústřední postavy této části knihy tvoří královský manželský pár, Isabela Kastilská a Ferdinand Aragonský. Při popisu jejich charakterů a chování se autor zcela oproštuje od zažitých postupů, užívaných právě v oficiální historiografii. Líčí je jako úplně obyčejné smrtelníky, místy až neuctivě, a soustředí se především na jejich milostný život a soužití. Například při popisu jejich fyzického vzhledu by z celkového nadneseného tónu, všudypřítomné ironie a místy nepřiliš lichotivého pohledu na věc neznalý čtenář jen těžko usuzoval, že má jít o popis vznešených panovníků. Velmi často se v textu hovoří o intimních detailech, o jakých bychom ve skutečných historiografických pramenech nenašli ani zmínku. Prostřednictvím Posseho fikce jsou také postavy více polidštěny. O královně Isabele se například dočteme:

Dice la crónica que empezó a emitir un olor potente - pero no repulsivo, por cierto - de felina en celo. [...] El ya señalado

olor de tigresa en celo de la adolescente, convocaba jaurías rabiosas de envidioso deseo.¹²⁰

Král Ferdinand je popisován takto:

El joven, respondiendo a la ortodoxia aragonesa, había llegado a los dieciocho años sin conocer otra ablución completa desde la tibia e inaugural palangana del nacimiento.¹²¹

I všichni ostatní hrdinové jsou představeni jako obyčejní smrtelníci, sesazeni ze svých piedestalů, kam je dosadila oficiální historiografie. Nejsou ušetřeny osoby ani myšlenky. Například papež, který se pomaže Ferdinandovým spermatem, aby posvětil nový svazek; Jindřicha IV. autor velmi neuctivě nazývá impotentem a paroháčem kvůli královnině milenci, Beltránovi de la Cueva, atd. Ráj se nachází na zemi, která není kulatá jako pomeranč, ale má tvar ženského řadra. Posse se distancuje od oficiální historiografie a známé skutky prezentuje poněkud neuctivou formou. Zároveň jsou ale prezentovány s přirozeností jako součást dokumentace.

Vedle Kolumba je další dominantní postavou knihy hlavně královna Isabela. Posse ji již v mládí popisuje jako velmi rozhodnou, cílevědomou a neústupnou. Také je jí již ve velmi raném věku prisuzována touha po královském křesle a velké ambice. Z tohoto důvodu je neustále ve sporu se svou neteří Juanou, zvanou Beltraneja, dcerou krále Jindřicha IV., která je jednou z adeptek na královský trůn. V dalších pasážích textu je popisován milostný vztah Isabely a jejího bratrance Ferdinanda Aragonského včetně popisu sexuálních scén mezi oběma budoucími manželi. Po sňatku začínají s konsolidací říše, zároveň ale začínají bojovat jeden proti druhému. Poté, co se Isabela bez

¹²⁰ Ibid., str. 45,46

¹²¹ Ibid., str. 53

konzultace s nepřítomným Ferdinandem nechává korunovat již následující den po smrti Jindřicha IV., se Ferdinand cítí pokořen a ponížen a začíná se obklopovat jinými ženami. Isabela se v otázkách politiky a válčení chová spíše jako muž, je velice rozhodná a cílevědomá. Podléhá ale velké žárlivosti na milostné avantýry svého manžela, který si tak kompenzuje komplex z Isabeliny převahy. Po vítězství v boji o legitimitu s Portugalskem a dokončení reconquisty na poloostrově Isabela konečně může dopřát sluchu Kolumbovi a jeho plánům o cestě do Indie. V závěru knihy se s katolickými veličenstvy setkáváme znovu. Ze Španělska je už tou dobou světová velmoc. Ferdinand je zklamán zámořskými objevy, které zatím nepřinesly vytoužené bohatství a hospodářskou prosperitu. Naproti tomu je celý podnik ještě ohrožen tím, že Kolumbus spatřuje v nově objevených zemích znovu nalezený pozemský ráj. Oproti svému manželovi se Isabela ztotožňuje s ideou mořeplavce. V závěrečné pasáži knihy se královna Isabela po smrti své první dcery, vnuka Miguela, zešílení dcery Juany a smrti nástupníka trůnu prince Juana, zcela odvrací od světa a uchyluje se do ústraní. Její osud je tak naplněn stejně jako osudy Kolumbovy v izolaci a osamění. Nutno dodat, že pokud pomineme formu, jakou Posse používá k popisům královských manželů a prostředí, většina základních a důležitých informací odráží historickou realitu (například co se týče žárlivosti, schopností, atd.).

Srovnejme popis královny Isabely prezentovaný argentinským spisovatelem s oficiálními verzemi a kronikáři. Následující pasáže a popisy oficiální historiografie jsou čerpány z díla Miguela Ángela Ladera Quesady *Španělsko Katolických králů*.¹²²

¹²² LADERO QUESADA, Miguel Ángel. *Španělsko katolických králů*. Brno: Nakladatelství L.MAREK, 2003.

Při zpracovávání těchto otázek historiky je největší překážkou to, že dobová svědectví jsou útržkovitá a různorodá a mnohá z nich jsou zaujatá, protože pocházejí z dvorského prostředí. Stejně tak je obtížné rozlišit skutečnou pravdu od snahy o idealizaci v textech pozdějších autorů. Je třeba mít také na paměti tendenci tehdejších kronikářů definovat panovníky podle určitého typu „ideálního panovníka“ a přisuzovat jim takové schopnosti, aby tento model splňovali, což bylo důvodem idealizace a ne zcela pravdivého popisu. Podle Quesady je však možné mnohým z těchto autorů přiznat jistou míru důvěryhodnosti¹²³.

Fyzický vzhled královny je popisován mimo jiné takto:

Fyzické vzezření královny Isabely dobře vystihl kronikář Hernando del Pulgar: „Byla běžného vzrůstu, souměrná v postavě i v poměru svých údů, velmi bílá a plavovlasá. Oči měla zelenomodré, pohled půvabný a cudný, rysy obličeje pravidelné, celou tvář velmi krásnou a veselou.“¹²⁴

Oproti tomu Posse se o královně vyjadřuje zcela bez skrupulí, popisuje její tělo do nejmenších detailů, jako by neměl žádnou úctu k tomu, že byla panovnicí. Dokonce ji přirovnává k tanečnici rumby, což také není příliš uctivé:

Tiene un culito que es un quesito. Dos tetitas como naranjitas.¹²⁵

Para colmo, sus pechos se hincharon y quedaron siempre erectos y duros como calabazas boneteras.¹²⁶

Isabel tenía ya diecinueve años y su cuerpo, como lo afirman todos los cronistas, „era de ampulosas y perfectas caderas“. Más que el de una teen-ager, su cuerpo era el de una rumbera de

¹²³ Ibid., str. 74

¹²⁴ Ibid., str. 74

¹²⁵ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 12

¹²⁶ Ibid., str. 45

treintidós. Muy parecido, en efecto, al de la Blanquita Amaro en su apogeo.¹²⁷

Co se týče jejích povahových vlastností, v oficiálních pramenech se dozvíme:

Byla velice nakloněna vykonávání spravedlnosti, a sice tolik, že jí bylo prisuzováno, že si více hledí cesty přísnosti než shovívavosti, a následkem toho učinila přítrž velkému množství zločinů, jež odsoudila, když nastoupila na trůn.

Přirozeně tíhla k pravdymilovnosti a chtěla dodržet své slovo; Velmi zdvořile se vyjadřovala, ale stejně tak zakrývala hněv a přetvařovala se, což o ní bylo známo, a proto grandí z království i všichni ostatní se báli, že u ní upadnou v nemilost. Měla nepochybně povahu energickou a náročnou.¹²⁸

Velká milovnice ctností, žádostivá velké chvály a věhlasu, tak ji definoval sám Marineo Sículo, s nímž se shoduje Pulgarovo pozorování o královně:

Žena obřadná ve svých šatech a ozdobách i v péči o svou osobu. Chtěla, aby jí sloužili velcí a urození muži s velkou úctou a ponížeností... a jakkoliv z této příčiny jí byla prisuzována nějaká vada, ku příkladu, že se chová příliš okázale, máme za to, že žádný obřad v tomto životě nelze přehnat vůči králům tolik, aby to královský stav nevyžadoval v míře mnohem větší. Dále Pulgar uvádí, že byla ženou velmi ráznou a skromnou, což vzácně nacházíme skloubeno u jedné osoby.¹²⁹

A v manželském životě byla žárlivá, i když ne bez příčiny: milovala velice krále, svého manžela, a nade všechnu míru na něho žárlila. (Pulgar).

Když si myslela, že se dívá na nějakou dámu či služebnou z jejich domu se zjevným zalíbením, velmi rozvážně hledala prostředky a způsoby, jak takovou osobu velmi čestně a výhodně propustit ze služby. (L. Marineo Sículo)¹³⁰

¹²⁷ Ibid., str. 47

¹²⁸ LADERO QUESADA, Miguel Ángel. Op. cit., str. 74

¹²⁹ Ibid., str. 75

¹³⁰ Ibid., str. 74

Právě tomuto aspektu královnina životopisu věnuje Posse velkou pozornost a žárlivost se stává jedním z charakteristických rysů Isabely v jeho díle. S určitou dávkou ironie a humoru tak můžeme číst:

Desde entonces Fernando la sometería a la exasperada lujuria del despechado, burlado. Ostentosamente se rodeaba de otras porque lo había humillado al principal.¹³¹

En la noche, tendió a Fernando de espaldas en la cama, desnudo. Empezó a husmear su piel con angustia. Recorrió el cuerpo y después las ropas, el sombrero, las botas, las armas, hasta que en algún instante apareció el atisbo de olor de hembra enemiga.¹³²

Desolada, desnuda, dependiente y jadeante,...¹³³

O králových nevěrách se ostatně zmiňují i oficiální prameny:

Jeho neřestí byla chlípnost [...] Jakkoli hodně miloval královnou, svou ženu, oddával se jiným ženám.¹³⁴

Můžeme srovnat také s pojetím Aleja Carpentiera:

Nebyla už - to vědělo mnoho lidí - královnou zamilovanou do toho, kdo ji, nehoden takového citu, před očima a s vědomím svých sluhů podváděl s kdejakou dvorní dámou, paní ode dvora, hezkou komornou nebo švarnou děvečkou, které mu přišly do cesty - pokud se nespustil s pokřtěnou Maurkou, horkokrevnou Židovkou nebo i vojandou, když už neměl nic lepšího na zub. Teď ta žena, s kterou jsem mluvil o svém velkém záměru, byla tím - a to věděli všichni -, kdo tady doopravdy vládl... Aragonec neudělal nic bez jejího souhlasu.¹³⁵

¹³¹ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 70

¹³² *Ibid.*, str. 70

¹³³ *Ibid.*, str. 71

¹³⁴ LADERO QUESADA, Miguel Ángel. *Op. cit.*, str. 77

¹³⁵ CARPENTIER, Alejo. *Barokní koncert...* Str. 141

Historek o královně je i v oficiální historiografii nepřeborné množství, přestože nelze s jistotou tvrdit, že všechny jsou autentické.

U královny Isabely došlo k podivnému smíchání lidských a politických vlastností - „velmi spravedlivá, velmi zbožná, velmi velkomyslná, velmi krásná“ - do té míry, že někteří současníci se jí snažili s obdivem přisuzovat mužnou sílu při její ženskosti.¹³⁶

Ábel Posse:

El orgullo de casta de la Trastamara, su mentada virago, le tornaban repulsivo el sometimiento.¹³⁷

Co se týče krále Ferdinanda, je v Posseho románu stejně jako v oficiální historiografii trochu v pozadí, ve stínu Isabely.

Pulgar jej popsal jako muže prostředního vzrůstu, se souměrnými údy, s pravidelnými rysy obličeje, veselýma očima, tmavými a rovnými vlasy, a silné tělesné konstituce. Podle tohoto kronikáře hovořil přiměřeně, ani chvatně, ani příliš zvolna, byl rozumný a velmi střídmy v jídle a pití i ve svých gestech, ani hněv, ani potěšení nepůsobily u něho změnu, v hovoru byl přátelský. Byl rovněž zbožný a měl soucit s chudáky, na které se díval s jistou sklíčeností, ale stejně tak si vysoce cenil vlastního úsudku, jak už na to poukázal jeho vlastní stolník Pedro Vaca, když byl Ferdinand ještě princem: „Trvá tolik na svém, že mu očividně nic nevyhovuje a nic mu není k užítku kromě toho, co se mu jeví dobrým nebo co se jemu líbí“.¹³⁸

¹³⁶ LADERO QUESADA, Miguel Ángel. Op. cit., str. 75

¹³⁷ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 55

¹³⁸ LADERO QUESADA, Miguel Ángel. Op. cit., str. 76-77

Posse uvádí takovýto Ferdinandův popis:

Era un adolescente de pecho montañés: cabellos castaños claros, cara plana y ancha, los ojillos (curiosamente almendrados). Mocetón con paso de rey.¹³⁹

Impresionaba su paso en las lajas: arrancaba un sonido militar del opaco granito, paso de hombre... Se veía: un hombre...¹⁴⁰

V tomto ohledu se Posseho popis blíží pojetí krále v románu Aleja Carpentiera, který se o Ferdinandovi rovněž nevyjadřuje příliš lichotivě:

Aragonec mi připadal jako trulant a slaboch bez výrazného charakteru, ovládaný svou ženou, která po celou dobu udělené audience naslouchala mým slovům s roztržitou vlídností, jako by myslela na něco jiného.¹⁴¹

Co se týče králova vzdělání a dalších schopností, při porovnání s Isabelou z něj v některých pramenech vždy vyšla vítězně ona, jako ta vzdělanější a schopnější:

Spravedlnost, zbožnost a různé další ctnosti mu byly přiznávány bez váhání ale v menší míře než jeho ženě, královně Isabele, jak na to vzpomínal Marineo Sículo: „Dle mínění všech královna měla majestátnější vzezření, pronikavější důvtip, větší duši a důstojnější chování.“¹⁴²

K vysvětlení a ospravedlnění této situace využívali někteří autoři Ferdinandovo neklidné dětství uprostřed válek:

Protože byl vychován mezi rytíři a válečníky, když byl již velký a nemohl se věnovat studiu, chyběla mu učenost. Avšak

¹³⁹ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 35

¹⁴⁰ *Ibid.*, str. 36

¹⁴¹ CARPENTIER, Alejo. *Barokní koncert...* Str. 137

¹⁴² LADERO QUESADA, Miguel Ángel. *Op. cit.*, str. 77-78

s pomocí svého silného důvtipu a hovorů, jež vedl s moudrými muži, nabyl rozumu a moudrosti, jako kdyby jej učili velmi vzdělaní mistři. (L. Marineo Sículo)¹⁴³

I u dalších autorů najdeme zmínky o Ferdinandově nevzdělanosti, myšleno je tím studium latiny a humanistické vzdělání.

Srovnajme s románovým pojetím Ábela Posseho, který opět v této situaci využívá humoru a nadsázky:

Por su parte, Fernando necesitaba aquel mecanismo de venganza erótica ante la superioridad isabelina: el latín, que nunca terminó de aprender, la gracia de la estirpe, la poesía de Petrarca, la caligrafía. Debe recordarse que él era retacón, robusto, abaturrado, y negado de a *l'imaginaire*. Isabel tenía tobillos delgados y éste es un dato esencial... En cambio, los pies de Fernando eran simplemente asociales, con escamas y cutículas de lagartos desafortunados.¹⁴⁴

Vyzdvihování královny Isabely oficiální historiografií převládá podle Ladera Quesady hlavně od 18. století. Kromě jiného mohlo jít i o politické důvody. V té době vládnoucí dynastie Bourbonů získala španělský trůn přes ženské potomky hlavně s kastilskou podporou¹⁴⁵. Tento příklad je typickou ukázkou zkreslování historiografických údajů, jak o něm hovoří Posse, když zmiňuje nespolehlivost některých pramenů. Vždy velmi záleží nejen na politické situaci daného období, ale i na dalších okolnostech. V tomto smyslu hovoří Posse o zkreslení a nedůvěryhodnosti oficiálních pramenů, které byly ovlivňovány různými skutečnostmi. Proto se situace střídá, v některých obdobích je upřednostňována královna Isabela, v některých král Ferdinand, podle momentální situace a potřeby.

¹⁴³ Ibid., str. 78

¹⁴⁴ POSSE, Abel. *Los perros...* Str. 96-97

¹⁴⁵ LADERO QUESADA, Miguel Ángel. Op. cit., str. 78-79

Ladero Quesada ve své knize uvádí několik příkladů takového mytizování a upřednostňování královny. Zmiňuje dobu osvícenství, které v královně vidělo hrdinku, jakousi obdobu francouzské Jany z Arku. Někteří šli tak daleko, že zpochybnili politickou úlohu Ferdinanda vůbec. Liberální historiografie viděla v Isabele a v Kastilii jádro národní jednoty, zatímco Ferdinandova postava evokovala zavedení centralismu a byla opět tradičně odsouvána do pozadí. Postoje historiků mají samozřejmě vliv na obecné představy, které se o katolických králích vytvořily postupem doby. Ladero Quesada připisuje zkreslování informací tomu, že vychází z kronik a částečně i z hodnocení jejich náboženské politiky a postojů, které může být jen těžko nestranné¹⁴⁶.

¹⁴⁶ LADERO QUESADA, Miguel Ángel. Op. cit., str. 78-79

11. Kolumbův lodní deník¹⁴⁷

Dílo, které nám poskytuje nejvíce informací o Kolumbových výpravách se nám v originále nedochovalo. Dnešní verze je opisem Bartolomé de Las Casase. Jde vlastně o první cestopisné dílo moderního rázu. Stále se zde ale projevuje vliv středověku. Kolumbus nepopisuje to, co ve skutečnosti vidí, ale přizpůsobuje viděné svým představám. Mnohdy by k popisu ani nenašel ty správné výrazy pro pojmenování nového, proto se uchyluje k připodobňování všeho ke známé evropské realitě.

Jen málo historických textů vzbudilo větší pozornost a zvědavost než lodní deník z Kolumbovy první cesty do Nového světa. První dokument o setkání Evropy a Ameriky, první svědectví o krajině a obyvatelích Indií, první stránky, které popisují flóru a faunu, americké ovzduší, je vlastně také zakládajícím dílem hispanoamerické literatury a výchozím mezníkem, ze kterého budou vycházet utopické vize a koncepce „amerického“¹⁴⁸. Ráj utopií, útočiště dobrého divocha, země nadějí pro budoucnost, příklad nádherné a plodné přírody. Pohled na americký kontinent je již do budoucna poznamenán touto vizí Kolumba¹⁴⁹. Lodní deník také poprvé informoval o mírumilovných a bázlivých amerických Indiánech, jejich zvycích, pro Evropany zvláštním způsobu života, ale zároveň také přinesl první negativní popisy obyvatel Nového světa (i když ne ještě tak zřetelné).

Autorem tohoto složitého a mnohoznačného textu je navíc jedna z nejzáhadnějších historických osobností,

¹⁴⁷ Pozn. Informace v následujících třech kapitolách byly čerpány z již zmíněné edice textů Consuely Varela a práce Rodolfa A. Borella:

BORELLO, Rodolfo A. El diario de Cristóbal Colón (autenticidad y contenido). In: AZAR, Inés. *El puente de las palabras. Homenaje a David Lagmanovich*. [online]. [cit. 12.2.2007]. Washington: Organization of American States, 1994. Dostupné na:

<http://iacd.oas.org/interamer/Interamerhtml/azarhtml/az_borell.htm>

¹⁴⁸ FUENTES, Carlos. *Pohřbené zrcadlo*. Praha: Mladá fronta, 2003. Str. 92-93

¹⁴⁹ HOUSKOVÁ, Anna. Op. cit., str. 125-127

člověk obklopený tajemstvím a mlčením, jehož nápady, znalosti, rodina, cíle jsou stále zahaleny v mlze pochybností. Vedle něj vstoupila do tohoto deníku i další složitá a bohatá osobnost, Bartolomé de Las Casas. On byl tím, kdo věnoval velké úsilí podniku na obranu domorodých obyvatel Ameriky, kteří se díky jazykové bariéře nemohli bránit sami, tento boj byl nevyrovnaný a musel čelit velikým překážkám.

Text lodního deníku, který máme v dnešní době k dispozici je kombinací textu Kolumba a Las Casase. Kolumbus ve svém deníku zanechal vše důležité, co se událo každý den během jeho historické plavby. Po návratu ze své expedice odevzdal zmíněný rukopis katolickým veličenstvům a zároveň požádal královnu, aby nechala zhotovit jednu kopii pro jeho potřebu. Královna zařídila, aby se udělala kopie (nazývaná od té doby Barcelonská kopie) a ta byla zřejmě odevzdána admirálovi. Jak originál daný monarchům, tak kopie se ale ztratily. Naše znalosti Kolumbova textu tak mají jiný zdroj. Ve svém díle *Historia de las Indias*¹⁵⁰ (1875) použil Las Casas jako historický pramen Kolumbův lodní deník a přepsal z něj určité pasáže. Tento rukopis je dnes tím, co nazýváme Kolumbovým lodním deníkem. Po ztrátě rukopisu na téměř tři století jej znovu objevil Fernández de Navarrete na konci 18. století a vydal ho poprvé roku 1825, třista třicet tři let po jeho napsání Kolumbem. Nyní se rukopis nachází v Národní knihovně v Madridu (Biblioteca Nacional de Madrid).¹⁵¹

Edice Fernández de Navarrete tvořila část velmi důležité a rozhodující sbírky dokumentů souvisejících s kolumbovským podnikem. Navarrete byl ve své době nejpovolanějším pro završení takového úkolu; měl

¹⁵⁰ LAS CASAS, Bartolomé de. *Historia de las Indias*. Madrid: [s.n.], 1875.

¹⁵¹ FERNÁNDEZ DE NAVARRETE, Martín. *Colección de los viajes y descubrimientos que hicieron por mar los españoles desde fines del siglo XV, con varios documentos inéditos concernientes a la historia de la marina castellana y de los establecimientos españoles en Indias/coordinada é ilustrada, por don Martín Fernández de Navarrete*. Madrid: [s.n.], 1829-1859 (Imp. Nacional)

paleografické vzdělání, byl archivář a bibliograf. Věnoval dlouhá léta zkoumání a hledání dokumentů spojených s historií mořeplavby. To vysvětluje, že jeho přepis rukopisu Las Casase do moderní španělštiny je dnes použitelný a spolehlivý.

Kromě tohoto vydání musíme také zmínit sérii svazků, které věnovali textům Kolumba Italové v období čtyřstého výročí objevení a které jsou známy pod všeobecným názvem *Raccolta colombina*¹⁵². Je to čtrnáct objemných svazků, z nichž první dva obsahují „Scritti di Cristoforo Colombo“ a „Autografi di Cristoforo Colombo“, vydané Cesarem de Lollis. Z této edice vycházela většina překladů do angličtiny a francouzštiny. V češtině vyšel překlad několika italských originálů nazvaný *Život Kryštofa Kolumba*¹⁵³.

V průběhu 19. století se objevilo několik dalších vydání a překladů, všechny vycházely z edice Navarreta. Následovalo mnoho dalších přepisů a vydání různých edic, například text Carlose Sanze z roku 1962.¹⁵⁴ O devět let později vydali nový přepis deníku Joaquín Arce a Manuel Gil Esteve.¹⁵⁵ Roku 1976 realizoval Manuel Alvar pravděpodobně nejširší a nejpečlivější editorskou práci, která byla do té doby provedena, když vydal knihu *Cristóbal Colón. Diario del descubrimiento*¹⁵⁶, která obsahuje přepis do moderní španělštiny, rejstříky, rozsáhlou bibliografii a poznámkový aparát. Práce a bádání o kolumbovských textech nadále neúnavně pokračovaly. Ve Španělsku vyniká například pečlivý

¹⁵² DE LOLLIS, Cesare, ed. *Raccolta de documenti e studi pubblicati dalla Real Commissione Colombiana pel quarto centenario dalla scoperta dell'America*, 14 vols. Rome: Ministero Pubblica Istruzione, 1892-96.

¹⁵³ DE LOLLIS, Cesare. *Život Kryštofa Kolumba*. Praha: Melantrich, 1992.

¹⁵⁴ SANZ, Carlos. *Diario de Colón. Libro de la primera navegación y descubrimiento de las Indias*. Madrid: Gráf. Yagüe, 1962.

¹⁵⁵ ARCE, Joaquín; GIL ESTEVE, Manuel. *Diario de a bordo / estudio preliminar de Joaquín Arce*. Alpignano. Turín. 1971

¹⁵⁶ ALVAR, Manuel. *Diario del descubrimiento/ [por]Cristóbal Colón; estudios, edición y notas de Manuel Alvar*. Madrid: La Muralla, 1976

přepis Consuely Varela¹⁵⁷, která analyzovala všechny předchozí dokumenty z různých hledisek (chyby, hyperkorekce, omyly...). Svazek navíc shromažďuje poprvé všechny doposud známé dokumenty spojené s Kolumbem přeložené do španělštiny.

12. Hodnověrnost lodního deníku

Jedním z nejvíce diskutovaných problémů spojených s textem Las Casase je to, jestli jeho rukopis odráží přesně obsah Kolumbova originálu a zda se na něj lze spoléhat jako na hodnověrný pramen. První editoři zastávali tradiční názor, že Las Casas zkopíroval text dokumentu s velkou věrností a pravdivostí.

V první polovině 19. století Alexander von Humboldt ve své dokumentární práci upozornil na pochybnosti o Las Casasově přepisu lodního deníku, na provedené změny a některé mezery v jeho textu (*Examen critique de l'histoire de la géographie du Nouveau Monde*¹⁵⁸). Spory mezi oběma verzemi (tou, která označuje Las Casasův přepis ze věrný originálu a stranou druhou, která tvrdí opak) pokračovaly dále prakticky až do současnosti. Například Samuel Eliot Morison věří ve věrohodnost Las Casasova přepisu:

... which prove that the bishop did his work honestly and well. [...] Vignaud and Carbia in particular have built up a case for the abstract Journal having been truncated, garbled, falsified, and rewritten by Las Casas... Las Casas doubtless omitted some nautical detail... But the charge that he or anyone else garbled the Journal is false¹⁵⁹.

¹⁵⁷ COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Ed. Consuelo Varela

¹⁵⁸ HUMBOLDT, Alexandre de. *Examen critique de l'histoire de la géographie du Nouveau Continent au XVe et XVIe siècles*. Paris: Gide, 1837

¹⁵⁹ MORISON, Samuel Eliot. *Admiral of the Ocean Sea...* Str. 155-156

Oproti tomu protistrana hovoří o tom, že Las Casas trochu pozměnil originál, nebo zamlčel některé prvky deníku, které snad mohly být v rozporu s jeho zájmy, nebo které nebyly příznivé vůči jeho chráněncům, Indiánům. Že prostě vynechal všechno to, co by mohlo proti Indiánům vyzníti negativně a některé další informace si přimyslel.

Consuelo Varela v prologu ke svému dílu analyzovala všechny aspekty, věrnost kopie, hodnotu, kritiku historiků předchozích i současných, vztah k dílu *Historia* Fernanda Kolumba, konkrétní detaily textu, chyby, jazyk, obsah, atd. a předkládá svůj závěr:

...el fraile dominico Bartolomé de las Casas [...] efectuó un *Sumario* del mismo [...] *Sumario* que utilizó igualmente don Hernando Colón [...] En este texto [...] hay que distinguir desde el punto de vista de su redacción tres elementos bien diferenciados: las citas textuales de Colón, las citas indirectas en tercera persona introducidas por Las Casas y las interpolaciones del dominico que a modo de observaciones comenta lo que transcribe. Hasta tal punto es fiel copista fray Bartolomé que cuando no entiende el texto lo señala o deja un espacio en blanco; otras veces es en anotaciones marginales donde critica o aclara pasajes que resultan dudosos o falsos; pero también Las Casas oculta información y a buen seguro no transcribió algún que otro párrafo que pensara pudiera dañar a Colón a los ojos de sus futuros lectores. De todas formas su veracidad es absoluta y correcta su copia; por ello podemos afirmar con rotundidad que el *Sumario* refleja fielmente, aunque desgraciadamente a escala reducida, aquel *Diario de a bordo* que Colón escribió a los Reyes, en forma de carta, narrando su primer viaje a las tierras incógnitas.¹⁶⁰

Shrneme-li, nemáme k dispozici Kolumbův originál jeho textu a už asi nebude objeven. Musíme tedy vycházet z Las

¹⁶⁰ COLÓN, Cristóbal. *Los cuatro viajes. Testamento*. Ed. Consuelo Varela. Madrid: Alianza Editorial, 1999. Str. 15-16

Casasova přepisu. Ten sám uvádí, že se nejedná o přesnou kopii originálu. Čteme tak vlastně poznámky Las Casase, které si učinil pro svou vlastní potřebu. Považoval ale originál za tak zásadní, že mnohdy cituje slova admirálova.

Musíme mít také na paměti, že Kolumbovy rukopisy se téměř nedochovaly. Ve španělštině nejsou texty, o kterých bychom s absolutní jistotou mohli říci, že byly napsány samotným Kolumbem. Ve všech těchto textech můžeme předpokládat nějaké úpravy, které originál přizpůsobily spisovné španělštině. Opraven byl pravděpodobně i slavný Dopis Luisi de Santánel.

Je trochu problematické číst Kolumbův lodní deník s vědomím, že ve skutečnosti nečteme přesně to, co admirál napsal. Čteme dílo, které reprodukoval, upravoval a měnil Bartolomé de Las Casas, a přitom se jedná o text zásadní pro historii západní kultury. Nutno poznamenat, že tak jak uvádí Consuelo Varela, Las Casas vždy při citaci na ni upozornil, vždy když pouze reprodukoval originál svými slovy, také to dal čtenáři na vědomí.

Ale pokud se vrátíme ke kritikám Las Casasovy verze, uvidíme, že téměř vždy badatelé poukazují na to, že opravy jsou spojeny s určitými konkrétními body souvisejícími s jeho zájmem. Že se Las Casas vždy snaží dát pozitivní charakter vizi o domorodých obyvatelích: fyzickou krásu, nevinnost, dobrotu, laskavost, štědrost, prostotu, schopnost naučit se Evangelium, přání stát se křesťany, náboženské cítění, poslušnost, mírnost, atd. Dalším charakteristickým znakem je idealizace americké přírody, zdůrazňování její plodnosti, bohatství fauny a flóry, mírného klimatu. V textu se také často připomíná conquista jako hispánská mise s cílem spojit celou zemi pod Kristovu víru a tak rozšířit hranice křesťanství.

V únoru 1493 Kolumbus poslal dopis Luisi de Santáγγελ¹⁶¹ (notáři katolických králů), ve kterém jej informoval o svém objevu a své cestě do Nového světa. První španělské vydání dopisu se objevilo v Barceloně v dubnu roku 1493. Téměř ihned byl přeložen do latiny a vydáno několik verzí v různých evropských zemích. Srovnání tohoto dopisu a lodního deníku (které bylo provedeno již několikrát, např. Consuelou Varela) ukazuje, že jsou mezi nimi minimální rozdíly.

V dopise je evidentní snaha oslnit, udivit zvláštními informacemi o neznámé oblasti Země, která je popisována jedním z prvních Evropanů (předcházely výše zmíněné vikingské ságy ze 13. století, které popisují část objeveného severoamerického území). Zpráva obsahuje syntézu některých částí lodního deníku a všeobecné informace o geografických aspektech cesty. Kolumbus se ale vyhýbá uvedení informací, které by mohly být užitečné pro ostatní mořeplavce a potenciální soupeře. Je zde také fyzický popis obyvatel, popis klimatu, fauny a flóry zemí Nového světa. Zvláštní pozornost je věnována vyzdvižení možného ekonomického využití nově objevených zemí. Tento dopis nebyl podroben žádným změnám a jedná se o autentický dokument sepsaný Kolumbem. To je velmi důležité, protože to potvrzuje, že i v deníku jsou tyto informace původní. Dopis měl za úkol zdůraznit důležitost podniku pro Španělsko a vyzdvihnout všechny pozitivní aspekty výpravy. Protože Kolumbus neměl mnoho co ukázat, hledal všechny možné argumenty, aby obhájil svůj podnik. Kromě jiného také to, že španělská monarchie má velký úkol - rozšíření křesťanství a evangelizaci, proto zdůraznění snadnosti pokřesťanství domorodců (tvrzení, které můžeme těžko akceptovat kvůli jazykové bariéře).

¹⁶¹ COLÓN, Cristóbal. *Carta a Luis de Santáγγελ*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Ed. Consuelo Varela. Str. 219-226

13. Obsah lodního deníku

Z obsahového hlediska můžeme zmínit několik charakteristických rysů textu. Předně se jedná o neadekvátní jazykovou vybavenost Evropana, který se setkává s dosud neznámým světem a skutečnostmi. Kolumbovi chybí výrazy, kterými by mohl pojmenovat nově objevené země a nová fakta. Proto se velmi často uchyluje k porovnávání viděného s evropskými, především španělskými, skutečnostmi. Tak si počíná při nalezení nových ostrovů, při popisu flóry a fauny, atd.

Toda aquella tierra era muy alta y no de árboles grandes, sino como carrascos y madroños, propia diz que tierra de Castilla.¹⁶²

... y vido por la tierra dentro muy grandes valles y campiñas y montañas altísimas, todo a semejança de Castilla.¹⁶³

Este día llovió y hizo tempo de invierno como en Castilla por Octubre.¹⁶⁴

Kolumbovy zápisky a zvláště deník z jeho první výpravy prozrazují velký zájem o všechny přírodní jevy. Se zaujetím píše o obdivu k místní přírodě, při jejím popisu používá mnoho superlativů. Vše nově objevené je půvabné, krásné, každý další ostrov, každá další objevená řeka jsou ještě krásnější než ty předchozí.

Y aunque tiene mucho alabados los puertos de Cuba, pero sin duda dize él que no es menos este, antes los sobrepaja y ninguno le es semejante.¹⁶⁵

Fueron y volvieron ... vieron las mejores tierras del mundo y hallaron árboles de almáçiga muchos...¹⁶⁶

¹⁶² COLÓN, Cristóbal. *Diario del Primer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Ed. Consuelo Varela. Str. 156

¹⁶³ *Ibid.*, str. 156

¹⁶⁴ *Ibid.*, str. 157

¹⁶⁵ *Ibid.*, str. 154

Dize que quería ver aquel entremedio d'estas dos islas, por ver la isla Española, qu'es la más hermosa cosa del mundo...¹⁶⁷

Velmi často si Kolumbus protiřečí. Tvrdí, že objevené území je pevninou, vzápětí to ale popírá a píše, že se jedná o ostrov. Na jiném místě, kde se zmiňuje o Indiánech, tvrdí, že už si pomalu začínají rozumět. Poté ale uvádí, že jejich jazyku vůbec nerozumí. Faktem je, že porozumění není možné prakticky do chvíle, kdy se Indiáni nenaučí španělsky nebo Evropané indiánským jazykům. Když ale Kolumbus potřebuje něčím podepřít svá tvrzení, neváhá se opřít o to, co od nich údajně vyrozuměl.

... y era una isla muy grande, de la cual ya tenía diz que información de los indios...¹⁶⁸

Cada día entendemos más a estos indios y ellos a nosotros...¹⁶⁹

Todo aquello entendía el Almirante con pena, pero todavía tenía por cierto que en aquellas partes avía grandíssima cantidad d'ello,...¹⁷⁰

Při své interpretaci vždy postupuje tak, že nejdříve stanoví nějaký fakt (který je již předem dán) a pak se ho snaží dokazovat (odvoláváním se na knihy, tvrzení domorodců, všeobecné názory, atd.). Hodnotí tedy vše velmi účelově, jakékoliv znamení si vykládá tak, jak se mu to právě hodí, aby podpořilo jeho teorie. Pravda už je pro něj předem dána, je jen potřeba ji nějak zdůvodnit. Výsledek je jasný, potřebuje pro něj jen potvrzení. Tato skutečnost je jistě dána tím, že byl ovlivněn středověkým způsobem myšlení.

¹⁶⁶ Ibid., str. 157

¹⁶⁷ Ibid., str. 158

¹⁶⁸ Ibid., str. 152

¹⁶⁹ Ibid., str. 158

¹⁷⁰ Ibid., str. 174

Další skutečností, která nás na první pohled zaujme, jsou neustálé zmínky o zlatě a snaze jej nalézt. Poznámek o drahém kovu je hlavně v deníku z první cesty opravdu velké množství a zdá se, že je pro něj hlavním smyslem a cílem celé výpravy, protože je o něm řeč častěji než o Asii a Cipangu.

23. prosince se modlí:

Nuestro señor me adereçe por su piedad que halle este oro...¹⁷¹

6. prosince končí svůj zápis takto:

Esperava en Nuestro Señor que los indios que traía sabrían su lengua y él la suya, y después tornaría, y hablará con aquella gente y plazerá a Su Magestad, dize él, que hallará algún buen resgate de oro antes que vuelva.¹⁷²

A takových zmínek bychom našli mnoho. Kamkoliv Kolumbus připluje, hned po zhodnocení přírody se začíná zajímat o možnost nalézt zlato. Složitou komunikací se snaží tyto informace získávat i od Indiánů. Tzvetan Todorov ve své knize *Dobytí Ameriky. Problém druhého* přichází s myšlenkou, že k tomu byl Kolumbus určitým způsobem nucen. Podle jeho názoru mu nešlo o zbohatnutí. Byl si ale dobře vědom toho, že zlato je velkou hnací silou pro jeho posádku a tak se jí snažil tímto způsobem motivovat. Druhým důvodem je snaha dokázat španělským panovníkům, že jeho výprava nebyla marná a jím objevené území přinese Španělsku ekonomický prospěch. Nezapomínejme, že Kolumbus se domníval, že doplul do Asie, do říše velkého chána, do říše oplývající zlatem a bohatstvím, tak jak ji vylíčil Marco

¹⁷¹ Ibid., str. 174

¹⁷² Ibid., str. 155

Polo. Měl tedy důvod se domnívat, že zlato může skutečně nalézt.

Nalézá se tam ve velké hojnosti zlato, avšak král nerad dává souhlas k tomu, aby se z ostrova vyváželo, proto tam přichází málo obchodníků a zřídka tam připlouvají lodi z jiných krajin.

Král ostrova má velký palác se střechou z nejlepšího zlata, tak jako se u nás kostely pokrývají olovem. Všechna okna paláce jsou ozdobena zlatem, podlaha síní a mnoha komnat je pokryta zlatými deskami a tyto zlaté desky jsou tlusté dva palce. Je tam převeliké množství perel, které jsou kulaté, velké a červené a překonávají bílé perly cenou i hodnotou. Na Cyampagu jsou také vydatná naleziště drahokamů, proto je tento ostrov pohádkově bohatý.¹⁷³

Todorov rovněž uvádí, že tato Kolumbova „motivace“ panovníků byla ostatně správná a že Kolumbus ztratil jejich přízeň částečně i proto, že na svých cestách nenalezl více zlata a nepřinesl tak kýžené hospodářské zisky.

Co se týče skutečné Kolumbovy motivace k výpravě, existují různé názory. Například pro Posseho je tato otázka zcela jasná, bez nejmenších pochybností je jeho hlavním cílem znovu nalézt pozemský ráj. Morisonův Kolumbus je zase hlavně cestovatelem a mořeplavcem, jeho prioritou je dosažení asijských břehů a důkaz, že do Asie lze dospět cestou, kterou zvolil. Todorov považuje za pravděpodobnou možnost, že Kolumbovým hlavním cílem bylo setkání s velkým chánem, který podle Marca Pola projevil zájem obeznámit se s křesťanstvím. A tak vidí Kolumba především jako hluboce zbožného muže s náboženským posláním - rozšířit křesťanství. Je pravda, že takové zmínky v deníku rozhodně najdeme. Přání najít cestu do Cipanga je také hlavně v průběhu první plavby vedle hledání zlata další častou

¹⁷³ POLO, Marco. Op. cit., str. 158

poznámkou. Další jeho stálou myšlenkou je osvobození Jeruzaléma a svatého hrobu:

Y dize qu'espera en Dios que, a la buelta que él entendía hazer de Castilla, avía de hallar un tonel de oro, que avrían resgatado los que avía de dexar, y que avrían hallado la mina del oro y la espeçería, y aquello en tanta cantidad que los Reyes antes de tres años emprendiesen y adereçasen para ir a conquistar la Casa Sancta.¹⁷⁴

Bylo by tedy možné, že Kolumbus měl vlastně dvojí motivaci, jak naznačuje Todorov. Za honbou za zlatem se skrývala touha získat dostatek prostředků na dobytí svatého hrobu a rozšíření křesťanství. Další hypotézou Todorova je myšlenka, že Kolumbus objevoval pro samotné objevování. Jakoby se zdálo, že celou cestu podniká jen proto, aby jí pak mohl vylíčit se všemi úžasnými a ohromujícími okolnostmi, jakoby chtěl být dalším Odysseem nebo Marcem Polem.

Vraťme se ještě k názoru, který je hlavní myšlenkou díla *Psi z ráje*, k hledání pozemského ráje. Inspirací pro Kolumba mohla být četba knihy *Imago mundi* Pierra d'Aillyho, kde se uvádí, že pozemský ráj leží v mírném pásu za rovníkem. Během první cesty ale Kolumbus tuto myšlenkou zcela opomíjí. Vrací se k ní až během své třetí výpravy. Pohybuje se se svými loděmi více na jih a blíže rovníku. Právě v tomto období se pro něho stává myšlenka nalezení pozemského ráje velmi utkvělou. Zároveň vyslovuje své názory z oblasti kosmografie.

... y por esto me puse a pensar esto del mundo, y allé que no hera redondo en la forma que escriven, salvo qu'es de la forma de una pera que sea toda muy redonda, salvo allí donde tiene el

¹⁷⁴ COLÓN, Cristóbal. *Diario del Primer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Ed. Consuelo Varela. Str. 181

pezón, [...] y qu'esta parte d'este pezón sea la más alta y más propinca al çielo, y qu'ésta sea debajo de la línea equinoçial y en esta mar Oçéana en fin de oriente.¹⁷⁵

Toto vyvýšené místo se mimo jiné stane dalším argumentem ve prospěch tvrzení, že se tu nalézá pozemský ráj.

... todos conçiertan qu'el Paraíso Terrenal es en fin de Oriente, [...] en una montaña altísima que sale fuera d'este aire torbolente, [...] y hallí haze un gran lago del cual proçeden los cuatro ríos sobredichos...¹⁷⁶

A konečně, když má na své straně tyto argumenty, může o sobě říci, že se stal skutečně vyvoleným, který dospěl na toto místo:

...allí creo que sea el Paraíso Terrenal, adonde no puede llegar nadie salvo por voluntad divina;...¹⁷⁷

Další podstatnou část Kolumbových informací z výprav tvoří zmínky o setkání s americkým domorodým obyvatelstvem. Jeho poznámky hovoří o mírných, půvabných lidech, kteří jsou dobří, štědrí a velkorysí, ochotní vyměňovat zlato za evropské bezcenné zboží, jsou také velmi bázlivi a zbabělí, učenliví, a proto vhodní k obracení na křesťanskou víru.

Ellos aman a sus próximos como a sí mismos, y tienen una habla la más dulce del mundo, y mansa y siempre con risa.¹⁷⁸

¹⁷⁵ COLÓN, Cristóbal. *Relación del Tercer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Ed. Consuelo Varela. Str. 376-377

¹⁷⁶ *Ibid.*, str. 380

¹⁷⁷ *Ibid.*, str. 380

¹⁷⁸ COLÓN, Cristóbal. *Diario del Primer Viaje*. In: COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos...* Ed. Consuelo Varela. Str. 178

Při posuzování jejich fyzického vzhledu je opět srovnává s tím, co je mu až dosud známo. Barva jejich pleti mu připomíná barvu pleti obyvatel Kanárských ostrovů, nejsou tak tmaví jako obyvatelé Guineje. Měřítkem fyzické krásy je právě světlost pokožky. Čím světlejší pleť, tím krásnější Indiáni:

..., y son los más hermosos hombres y mugeres que hasta allí ovieron hallado: harto blanco, que, si vestidos anduviesen y se guardasen del sol y del aire, serían cuasi tan blancos como en España,...¹⁷⁹

Neustále je zdůrazňována evropská převaha a bázlivost domorodců. Nemají žádné zbraně, jsou ustrašení, nemají bojovného ducha, i před malým počtem Evropanů se dávají na útěk. Proto by bylo vhodné je přizpůsobit - naučit je chodit oblečené, osvojit si evropské zvyky a být Evropanům prospěšní (např. při stavbě osad).

Postupem času se jeho názory ale mění. Indiáni přestávají být těmi dobrotivými bytostmi hlavně poté, co se dostatečně obeznámí s chováním Evropanů, které se jim přestane líbit. Již během druhé výpravy Kolumbus poznává, že nejsou jen pasivními bytostmi, ale dokáží se vzepřít a vyvolat vzpoury. Stále jsou pro něj ale zbabělci. Po urovnání nepokojů a průzkumu dalších ostrovů o nich opět mluví se zaujetím.

Postupně ale vytváří jakousi otrokářskou teorii.

Ellos deven ser buenos servidores y de buen ingenio, que veo que muy presto dizen todo lo que les dezía.¹⁸⁰

To, jak ve skutečnosti vnímali Indiáni Španěly, se dá těžko soudit. Vyvozovat závěr jen podle admirálových

¹⁷⁹ Ibid., str. 163

¹⁸⁰ Ibid., str. 111

zápisků se nedá díky jazykové bariéře. Je docela možné, že se skutečně domnívali, že tyto nové bytosti sestoupily z nebe. Proto měli takový respekt a strach. Ale je velmi nepravděpodobné, že by z nich byli tolik nadšeni, jako uvádí na některých dalších místech, nebo je dokonce přemlouvali, aby u nich zůstali při jejich odjezdu, jak se můžeme dočíst jinde.

Ellos también tenían a gran maravilla nuestra venida y creían que éramos venidos del cielo.¹⁸¹

... y los indios davan bozes, así hombres como mugeres y niños, que no se fuessen y se quedasen con ellos...¹⁸²

¹⁸¹ Ibid., str. 123

¹⁸² Ibid., str. 171

14. Todorov a jeho pojetí Kolumba

Tzvetan Todorov v úvodu své knihy *Objevení Ameriky. Problém druhého* vyslovuje obdiv ke Kolumbovi za jeho odvahu pustit se do takového podniku, vydat se do neznáma, aniž by věděl, zda se mu vůbec podaří vrátit se zpět. Celkově ho ale vnímá jako rozporuplnou osobnost. Co se týče motivace k cestě, jak bylo výše zmíněno, považuje za ni touhu Kolumba rozšířit křesťanskou víru po celém světě. Kolumbus je pro Todorova člověk velmi zbožný a spjatý se svou vírou, člověk ovlivněný středověkým způsobem myšlení a názory. Kolumbus tedy objevil Nový svět a zahájil novou epochu díky „starému“ způsobu myšlení. Autor doslova uvádí: „Jak ještě uvidíme, Kolumbus není moderní člověk a tato skutečnost je z průběhu objevování Ameriky zcela zřejmá...“¹⁸³. Středověký způsob myšlení se projevuje i v účelové interpretaci poznatků, velmi často se Kolumbus odvolává na autoritu svatých knih, Bible, různých osobností... Rozhoduje u něj to, co o daných skutečnostech tvrdí autority, nesnaží se přijít s nějakým vlastním názorem a soudit podle zkušeností. Pravda je předem dána, má být potvrzena, nikoliv zkoumána. Tomu podle Todorova odpovídá i objevení Ameriky. „Kolumbus Ameriku neobjeví, nýbrž najde ji tam, kde věděl, že má být (totiž kde si myslel, že se nachází východní pobřeží Asie).“¹⁸⁴ Jeho víra je pro něj velmi důležitá. Zcela ve shodě se středověkem ale zároveň v křesťanské učení věří i v proroctví, v různé pověry, legendy a mýty (sirény, amazonky, atd.).

Podle Todorova je dále Kolumbus velmi neobratný v komunikaci s domorodci. Dělá ukvapené závěry, v jednání s nimi není vnímavý, prozíravý, zpočátku je moc důvěřivý. Komunikace s lidmi se Kolumbovi nedaří, protože ho

¹⁸³ TODOROV, Tzvetan. *Dobytí Ameriky...* Str. 21

¹⁸⁴ *Ibid.*, str. 32

nezajímá. Je velmi povrchní, k Indiánům se chová nadřazeně a hlavně jim vůbec nerozumí. Místo aby věnoval pozornost jejich jazyku, zajímá se více o jejich zlato. Nebyl schopen adekvátně reagovat na danou situaci a neměl cit pro jednání s lidmi, jaký například podle autora prokázal Cortés. Jím popisovaní Indiáni jsou si ve všech ohledech podobní, mají stejný vzhled, povahu i zvyky.

Na jedné straně chce, aby byli stejní jako Španělé, chce mezi ně vnést křesťanství. Obrátit je na víru jako rovnocenné, ale když se nechtějí podřídít, je nutno je podmanit. Postupně přechází od rovnosti k otrokářské ideologii, k soudu o méněcennosti Indiánů. Lidé, kteří nejsou křesťany, mohou být jedině otroci. Kolumbus Indiánům nepřiznává právo na vlastní vůli, v podstatě v nich vidí živé věci. Todorov uzavírá tím, že Kolumbus v žádném případě nebyl schopný domorodcům porozumět, bral je spíše jako jakýsi vzorek fauny, součást krajiny, než jako rovnocenné partnery, nebyl schopen akceptovat jejich odlišnost a jako by je vůbec nebral na vědomí. Kolumbus tedy objevil Ameriku, ale nikoli Američany¹⁸⁵. V tomto podání je tedy spíše středověkým člověkem, spoutaným svou vírou, předsudky a žijícím v jakémsi předem vymezeném světě daných pravd, velkou autoritu spatřuje v křesťanském učení a Bibli.

¹⁸⁵ Ibid., str. 62.

15. Pojetí Josefa Janáčka

Knihy Josefa Janáčka *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*¹⁸⁶ se zabývá objevnými plavbami komplexně. Co se týče vnímání postavy samotného Kolumba, vyznívá zde poměrně negativně. Pro Janáčka je Kolumbus sobecký, nevybíravý, samolibý, ješitný, neuznává zásluhy ostatních. „Všechno, co víme z pozdější doby o jeho sobectví a nevybíravosti... [...] Na počátku to snad byla jen fanatická víra v úspěch, která se postupem času rozrůstala v mystickou samolibost, hraničící s psychopatií.¹⁸⁷“ Janáček v něm spatřuje muže, který pouze baží po odměnách, titulech a poctách, dokonce je tak smělý, že se považuje za božího posla. Vlastní víra v úspěch se postupně mění v ješitnost a v přílišné sebevědomí. Například o odměnu slíbenou prvnímu, kdo spatří zemi 12. října 1492, se přihlásil Kolumbus sám, opět spíše z ješitnosti než z lačnosti. Zde je podle autora počátek jeho osobní tragédie. Začala ho zaslepovat obava, aby byl doceněn a postupně zkresloval své další činy. Postupně se projevovaly slabosti jeho charakteru. Byl stále více ješitný, vynucoval si uznání různými prostředky. Vše Janáček připisuje pouze Kolumbově povaze a charakteru:

Fikcí o tom, kdo první spatřil zemi, možná začínala Kolumbova osobní tragédie. V okamžiku, kdy se domníval, že dosáhl vytouženého cíle, začala ho zaslepovat malodušná obava, aby jeho zásluhy byly náležitě oceněny... [...] Velký objevitel se stával den ze dne ješitnějším a nevybíravějším v prostředcích, jimiž si prosazoval uznání a odměny. Na prvý pohled by se mohlo zdát, že upadl do nějaké hluboké psychické krize, ale její kořeny vězely zjevně v Kolumbově povaze.¹⁸⁸

¹⁸⁶ JANÁČEK, Josef. Op. cit.

¹⁸⁷ Ibid., str. 121

¹⁸⁸ Ibid., str. 132-133

Kolumbus se stává povýšeným, nadřazeným a velmi osamoceným mužem. Například audienci u portugalského krále Jana II. při návratu z první výpravy přisuzuje autor pouze ješitnosti a tomu, že se chtěl admirál pochlubit svým úspěchem tam, kde byl dříve odmítnut. Poněkud nešťastně řešil i situaci nepokojů v osadě Isabela, když se rozhodl pro pokračování v útlaku Indiánů, protože chtěl zlepšit hospodářskou situaci. Když se ukázalo, že zisky nejsou dostatečné, neváhal přihlásit se k otrokářství a ujal se vývozu otroků. Nastolil temný koloniální režim, který vyvolával ustavičné střety s Indiány.

Podle Janáčka je tedy hlavní Kolumbovou motivací k cestě touha po titulech a bohatství. I na třetí výpravě se zajímá hlavně o zlato. Po návratu ze čtvrté cesty ho i přes zdravotní obtíže a celkové zklamání z neslavného konce kariéry stále zajímala otázka jeho výsad, odměn a vypořádání se se dvorem.

Závěr

Jak je patrné z literárního rozboru díla *Psi z ráje* a jeho žánrového zařazení mezi nové historické romány, nemá jít o historické dílo, věrně zobrazující obraz minulosti a skutečné dějinné skutky. Naopak je zde patrná určitá snaha o to, aby byly události odlehčeny pomocí humoru a ironie. Čtenář by neměl (i podle vyjádření samotného autora) v díle hledat události minulosti a jejich pravdivé líčení, ale objasnění jejich významu pro budoucnost. To znamená důsledky skutků, které se odehrály v minulosti a jejich vliv, který se projevuje až do dnešních dnů. Autorovým záměrem bylo, aby čtenář porozuměl tomu, že veškeré události, které se odehrály v minulosti, mají přímé i nepřímé důsledky v přítomnosti.

Použitý jazyk má přitom sloužit jako spojnice mezi minulostí a současností. Systém jazykových prostředků a hříček čtenáře přenáší napříč časem. Podle Posseho názoru je právě jazyk velmi důležitým prvkem a hrál rozhodující roli i při samotném objevení a conquistě. Sloužil jako most mezi oběma kontinenty. Jazyk, který Posse používá, je jazyk fantastický, poetický, surrealistický, jazyk plný protikladů.

Při historické interpretaci Ameriky a jejích počátků se autor nezaměřuje jen na samotné objevení, ale jeho základ hledá již ve Španělsku, v manželském svazku Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské, v úloze katolické církve, vyhnání Židů ze Španělska, vytvoření moderního renesančního impéria.

Jedním z klíčových stylistických prvků knihy, který má pomoci konečnému cíli a účelu, je použití ironie. Čtenář, který není schopen přijmout ironický a nadnesený tón nebude moci pochopit demystifikaci historických témat. Ironie a humor jsou základními prvky Posseho vyprávěcího stylu. Jsou

to klíčové prostředky pro odsvěcení, vytváření přehnaných situací, jako když chceme zvýraznit reálné rysy pomocí karikatury. Na rozdíl od historiografie jsou zde zahrnuty prvky, které byly v tradičních historických dílech dlouho opomíjeny, jako například sexualita, zobrazení lidského těla, erotika...

Některé připomínky skutečných historických postav (například Ulrich Nietz, který evokuje Nietzscheho a lancknecht Swedenborg, který připomíná geniálního mystika Swedenborga) odůvodňuje Posse větší autentičností a ukázkou míšení historického prvku s evropským kulturním rámcem. Do Ameriky nepřišlo jen nové náboženství. Přišly také hluboké protiklady Evropy. Nietzsche je určitým způsobem jádrem evropské reality. Představuje pojetí židovsko-křesťanské a metafyzické kultury, která dorazila do Ameriky. Španělé nepředstavují jen kříž a šibenici svého katolictví, představují celou jednu bohatou kulturu se svými tradicemi. Posseho záměrem bylo ukázat, že Evropané měli osobnosti jako byl Nietzsche nebo Swedenborg, kteří byli podle jeho názoru tak američtí, jako sami Indiáni, protože stáli stejně tak na okraji, byli to lidé odporující židovsko-křesťanské tradici.

O absolutní pravdě polemizuje dílo pomocí použití různých úhlů pohledů. Kolumbova vize a jeho pohled na celou situaci nejsou jedinou možností a nejsou shodné s vizí domorodých obyvatel. Ti již dříve objevili Starý svět, ale jeho dobytí je nezajímalo a nemělo pro ně smysl kvůli jeho nešťastným obyvatelům. Sám název románu je víceznačný. Na jedné straně symbolika mlčenlivých psů ráje, kteří nejsou schopni obrany, na straně druhé nově příchozí agresivní a dobovační psi katolické víry a morálky, kteří se zmocňují ráje jako krutí tyrani a chovají se tak, jako by museli domorodé národy jen trpět a snášet.

Historické informace v tomto díle jsou jak objektivní, tak fiktivní povahy. Mnoho historických faktů je převzato z oficiální historiografie, ale jsou podány takovým způsobem, že se zdají být pouhou fantazií. Naopak mnoho fiktivních informací je podáno tak, že se zdají být objektivní a pravdivé. Chronologie prezentovaná na začátku každého ze čtyř celků knihy se podobá chronologiím používaným historiky. Odlišuje se ale tím, že nám představuje chronologii nikdy neprezentovanou, incko-aztéckou. Fiktivní aspekty historie jsou přítomny tam, kde se nachází úvahy o historiografické objektivitě a fikci. V rámci tohoto románového diskursu se objevují osoby uvažující o textu, který čtenář právě čte (lancknechti Borges, Todorov, Nietz, Swedenborg nebo Cervantes). Vložené poznámky pod čarou mají dodávat autentičnost, jsou zde citováni jiní autoři nebo podávána vysvětlení a komentáře k textu, jako například poznámka o zrození hnutí SS, která nejen že odkazuje k Prescottově Historii, ale dokonce jde tak daleko, že rozvíjí teorii o tom, že právě zde vzal Adolf Hitler insipraci pro vytvoření svého represivního aparátu.

Postava Kryštofa Kolumba je v díle prezentována s mnohem větší jednoznačností než v oficiální historiografii. Je to člověk již od mládí posedlý myšlenkou nalezení pozemského ráje, na níž se plně soustředí a která je jeho hlavní motivací při objevné cestě. Kolumbus je vykreslen v souladu s Nietzscheho koncepcí jako nadčlověk, vyvolený mesiáš. Slavný mořeplavec je vizionářem, kterému mnoho nezáleží na Indiích, je fascinován možností dorazit do pozemského ráje, krajiny, kde provždy končí smrt, bolest, trápení. Postupem času se stále více ponořuje do svých myšlenek a svého nitra, izoluje se od okolního světa. Jeho život je naplněn samotou a rozjímáním. Výsledkem jeho snahy je nakonec zklamání a zjištění, že evropský člověk není schopen pochopit jeho rajskou vizi a není předurčen

k životu v ráji. Objevení Ameriky je v knize prezentováno z hlediska negativních důsledků pro budoucnost (vykořisťování domorodých obyvatel, násilné chování Evropanů, zavedení otroctví). Kniha *Psí z ráje* je především fantastická a tragická historie objevení Ameriky, okouzlení těmito novými zeměmi a nakonec jejich vydrancování. Román představuje také konflikt dvou odlišných světů. Evropský svět je představován hlavně kulturou a ideologií, americký svět je symbolem čistoty, nezkaženosti, nádherné přírody, která se stává nalezeným a znovu ztraceným rájem.

Posse píše jakousi „antihistorii“, kritiku oficiálního historiografického pojetí. Oproštuje se od mytizování a idealizace postav, jejich charakter je spíše groteskní. I významné osobnosti jsou líčeny jako zcela obyčejní, prostí lidé, ať už jde o španělské panovníky nebo papeže. Důležitou úlohu hraje v románu také zobrazení tématu erotiky.

Dílo rozhodně není tradičním historickým románem. Důležitost pochopení a objasnění americké minulosti je pro autora klíčem k určitému posunu vpřed. Kniha je tak hledáním kořenů a identity současné Latinské Ameriky, které se v poslední době stalo podstatným tématem pro většinu autorů tohoto kontinentu. Pro dosažení tohoto cíle je třeba nejdříve se obrátit k událostem historie, snažit se je pochopit a vyvodit z nich důsledky pro současný a budoucí vývoj.

Résumé

The central theme of this thesis is comparison of the presentation of Discovery of America by Christopher Columbus in the official publications on one hand and fiction on the other hand. The main sources are the book of fiction *Los perros del paraíso* by the contemporary Argentinian author Abel Posse and the historical publication of Samuel Eliot Morison *Admiral of the Ocean Sea: A Life of Christopher Columbus* with paying attention also to other references. I tried to analyse the book of Posse from the point of view of the historical presentation and to compare it with the official historiographical sources.

The Spanish-American Historical Novel of the late Twentieth Century has shown a marked tendency to feature many of the greatest historical figures as their main characters. The first part of the thesis is dedicated to the definition of the new literary genre and its main characteristic. The following part contains a detailed analysis of the book *Los perros del paraíso* and the reasons of its classification as a New Historical Novel. I also briefly mentioned other contemporary novels of Latinamerican authors that have the personality of Christopher Columbus as the main theme. The basic conclusion of the first part of my thesis is the difference between official presentation of the personality of Christopher Columbus and his interpretation in the novel. Columbus in the novel of Posse is a dreamer, believer, he takes himself as an elected person that will be able to reach the Earth's Paradise. He is presented as an extraordinary person from the very beginning of the book, according to the conception of Nietzsche's Superhuman. His basic object is not the voyage to discover Asia, he is

obsessed by the idea of the Paradise. He becomes very isolated, dreamy and distant. After finding the Paradise, however, he ends defeated with his ideas and peaceful way of life.

In the second part of the thesis I attempted to present the official biography of the famous Admiral and his perception throughout the history. I used the conclusions of Samuel Eliot Morison as a main source. Then I compared both, the „official“ and „fictional“ portrait of the discoverer. As I mentioned before, Posse has a different conception of the presentation of history in his novel. He actually wrote „antihistorical“ book. The critique of the official historiography is obvious. For his purposes he uses various stylistic components that are characteristic for the New Historical Novel. We can mention, for example the use of irony, humour, demystification of historical characters and themes (including the Spanish king and queen Fernando de Aragón and Isabela de Castilla, or the Pope). He includes also the themes that the official historiography doesn't present, for example the sexuality, erotic, representation of the human body... We can also meet various famous characters in the novel who, however, didn't live in the same historical periods (Columbus, Cervantes, Nietzsche, Swedenborg). There is obvious penetration of different time levels. The past breaks into the future and the historical events blend.

There are also some other important topics in the novel, such as the conflict of the two different cultures and worlds (the European and native American) or more than one possible perspective or explanation of one same fact.

In the following part of the thesis I concentrated on the presentation of other historical events in the Argentinian novel, especially of the crisis of the European society represented by the medieval Spanish kingdom, the

portrait of the royal couple and the life at the court. Especially the Spanish queen Isabela is one of the most important characters in the novel.

There are two types of historical information in the novel. The real objective facts on one hand and the fictitious facts made up by author on the other hand. Many of the historiographical data are real but they are presented in the fictitious form. They seem to be invented by the author. On the contrary, the really invented information is presented as credible, objective and true (for example the basic chronology presents non-existing chronology of Incas and Aztecs, the characters from other historical periods reflexing about the text of the novel, the fictive footnotes, the comment about the origin of Hitler's conception of his repressive machinery and his inspiration in medieval Spain, etc.). The Discovery of America is presented from the point of view of the defeated side, Posse emphasizes the negative consequences of this enterprise (exploiting new lands and native people, the violence of European conquerors, the beginning of the slavery, etc.). Some of these subsequences even continue till these days. The book *Los perros del paraíso* is in the first place the fantastic and tragic history of the Discovery of America and the destruction of the Paradise that has been found and lost again.

It is obvious that the novel is not a classical historical writing. The reader should not look for the true events of history but the explanation of its relevance and meaning for the future. The reader should be able to understand that all of the past events face both, direct and indirect consequences into the present time. The understanding of the American history is for the author the key for the certain progress. The book is the search for the roots and identity of present Latin America.

BIBLIOGRAFIE

AÍNSA, Fernando. *Narrativa hispanoamericana del siglo XX (Del espacio vivido al espacio del texto)*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2003. ISBN 84-7733-627-X

BABLER, František Otto. *Paul Claudel, básník a dramatik*. In: *Divadlo - ročník devatenáctý, červen 1968*. Praha: Svaz československých divadelních umělců, 1968.

CARPENTIER, Alejo. *Barokní koncert. Harfa a stín*. Praha: Odeon, 1990. ISBN 80-207-0052-8

CLAUDEL, Paul. *Christophe Colomb*. Vienne-Leipsic: Édition Universelle S.A., 1929.

CLAUDEL, Paul. *Kniha o Kryštofu Kolumbovi*. In: *Divadlo - ročník devatenáctý, červen 1968*. Praha: Svaz československých divadelních umělců, 1968.

COLÓN, Cristóbal. *Diario de navegación*. La Habana: Tipografía Ponciano, 1961.

COLÓN, Cristóbal. *Los cuatro viajes. Testamento*. Edición de Consuelo Varela. Madrid: Alianza Editorial, 1999. ISBN 84-206-0149-7

COLÓN, Cristóbal. *Textos y documentos completos. Edición de Consuelo Varela*. Madrid: Alianza Editorial, 1997. ISBN 84-206-2320-2

DE LOLLIS, Cesare. *Život Kryštofa Kolumba*. Praha: Nakladatelství Melantrich, 1992. ISBN 80-7023-123-8

FUENTES, Carlos. *Cristobal Nonato*. México: Fondo de Cultura Económica, 1987. ISBN 84-375-0266-7

FUENTES, Carlos. *Pohřbené zrcadlo*. Přel. Anna Tkáčová. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1028-7

GARCÍA PINTO, Magdalena. *Entrevista con Abel Posse*. Revista Iberoamericana, č. 146-147 (enero-junio 1989). Madrid: Artes Graficas Benzal, 1989.

GIL, Juan. *Mitos y utopías del Descubrimiento. 1. Colón y su tiempo.* Madrid: Alianza Editorial, 1989. ISBN 84-206-2959-6

HOUSKOVÁ, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky (Hispanoamerická kulturní identita v esejích a v románech).* Praha: Torst, 1998. ISBN 80-7215-069-3

HROCH, Miroslav; KADEČKOVÁ, Helena; BAKKE, Elisabeth. *Dějiny Norska.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-407-6

IRVING, Washington. *Los compañeros de Colón.* La Habana: Artes Gráficas, 1967.

JANÁČEK, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba.* Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-625-8

KAŠPAR, Oldřich. *Nový svět v české a evropské literatuře 16.-19. století.* Praha: Univerzita Karlova, 1983.

Kolumbův dopis o objevení Ameriky. Praha: Česká grafická edice Marie Klikové, 1904.

Kolumbův lodní deník. Dvě knihy velkých činů a velkého osudu. Praha: Nakladatelství Novina, 1942.

LADERO QUESADA, Miguel Ángel. *Španělsko Katolických králů.* Přel. Jiří Kasl. Brno: nakl. L. Marek, 2003. ISBN 80-86263-44-4

LAS CASAS, Bartolomé de. *Brevísima relación de la destrucción de las Indias.* Barcelona: Ediciones 29, 1997. ISBN 84-7175-433-9

LAS CASAS, Bartolomé de. *Historia de las Indias.* Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1986. ISBN 980-276-018-8

LAS CASAS, Bartolomé de. *O Zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější.* Přel. František Gel. Praha: Lidová demokracie, 1954.

LUCENA, Manuel. *Descubrimiento de América.* Madrid: Ediciones Anaya, 1988. ISBN 84-207-2964-7

MALÝ, J. *Amerika od času svého odkrytí až na nejnovější dobu. Díl 1. Život a cesty Kristofa Kolumba. Díl 2. Cesty a objevy soudruhů Kolumbových.* Praha: Tisk a náklad Jaroslava Pospíšila, 1853.

- MENTON, Seymour. *La nueva novela histórica de la América Latina, 1979-1992*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993. ISBN 968-16-4068-3
- MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X
- MORISON, Samuel Eliot. *Admiral of the Ocean Sea. A Life of Christopher Columbus*. Boston: Little, Brown and Company, 1942.
- MORISON, Samuel Eliot. *The Great Explorers. The European Discovery of America*. New York: Oxford University Press, 1978. ISBN 0-19-502314-5
- NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Přel. Otokar Fischer. Olomouc: Votobia, 1992. ISBN 80-85619-28-8
- OPATRŇY, Josef. *Objevitelé, dobyvatelé, osadníci. 500 let Ameriky*. Praha: ROAD, 1992. ISBN 80-85385-31-7
- POLO, Marco. *Milion*. Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0924-X
- POSSE, Ábel. *Los perros del paraíso*. La Habana: Editorial Arte y Literatura, 1989.
- POSSE, Ábel. *Psi z ráje*. Překl. Blanka Stárková. Praha: Odeon, 1993. ISBN 80-207-0205-9
- RAMSAY, Raymond H. *K vybájeným pevninám*. Přel. Ivan Hrbek. Praha: Panorama, 1978.
- ROA BASTOS, Augusto. *Yo, el supremo*. Caracas: Editorial Arte, 1986. ISBN 980-276-009-9
- ROA BASTOS, Augusto. *La vigilia del almirante*. Madrid: Alfaguara, 1992. ISBN 84-204-8104-1
- SOLA CASTAÑO, Emilio. *Los Reyes Católicos*. Madrid: Ediciones Anaya, 1988. ISBN 84-207-2990-6
- TODOROV, Tzvetan. *Dobytí Ameriky. Problém druhého*. Přel. Kateřina Lukešová. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-204-0582-8
- UBIERTO ARTERA, Antonio; REGLÁ CAMPISTOL, Juan; JOVER ZAMORA, José María; SECO SERRANO, Carlos. *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4
- VON HUMBOLDT, Alexander. *Cestopisy z Nového světa*. Praha: Clinamen, 2001.

WASSERMANN, Jakob. *Kryštof Kolumbus - Don Quijote oceánu*. Přel. Jitka Šestáková. Praha: Panorama, 1980.

Elektronické zdroje:

<www.abelposse.com>

BOLANDER, Andreas. Vigilia del Almirante como texto de metaficción. *Romansk Forum* [online]. [cit. 20.3.2007] número 16 - 2002/2

Dostupné na:

<<http://www.duo.uio.no/roman/Art/Rf-16-02-/esp/Bolander.pdf>>

BORELLO, Rodolfo A. El diario de Cristóbal Colón (autenticidad y contenido). In: AZAR, Inés. *El puente de las palabras. Homenaje a David Lagmanovich*. [online]. [cit. 12.2.2007]. Washington: Organization of American States, 1994. ISBN 0-8270-3302-8

Dostupné na:

<http://iacd.oas.org/interamer/Interamerhtml/azarhtml/az_borell.htm>

GRINBERG PLA, Valeria. „La novela histórica de finales del siglo XX y las nuevas corrientes historiográficas“. *Istmo, Revista virtual de estudios literarios y culturales centroamericanos*, [online], No. 2, julio-diciembre 2001. [cit. 5.12.2006]. ISSN 1535-2315

Dostupné na:

<<http://www.denison.edu/collaborations/istmo/n02/articulos/novhis.html>>

MACKENBACH, Werner. „La nueva novela histórica en Nicaragua y Centroamérica“. *Istmo, Revista virtual de estudios literarios y culturales centroamericanos*, [online], No. 1, enero-junio 2001. [cit. 5.12.2006]. ISSN 1535-2315

Dostupné na:

<<http://www.denison.edu/collaborations/istmo/n01/articulos/novela.html>>

PATIÑO CORREA, Viviana. „Los perros del paraíso de Ábel Posse“. *Anales de literatura hispanoamericana*, [online], núm. 19. [cit. 20.11.2006] Madrid: Ed. Universidad Complutense, 1990. ISSN 0210-4547.

Dostupné na:

<<http://www.ucm.es/BUCM/revistas/fl1/02104547/articulos/ALH19090110175A.PDF>>

PELLICER, Rosa. Colón y la busca del paraíso en la novela histórica del siglo XX (de Carpentier a Roa Bastos). *América sin nombre*, [online], n. 5-6, diciembre de 2004. [cit. 5.12.2006] Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2005.

Dostupné na:

<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/06924060822437917610046/p0000001.htm#I_0_>

PONS, María Cristina. „La novela histórica del siglo XX: de inflexión literaria y gesto histórico, a retórica de consumo.“ *Perfiles Latinoamericanos* [online], número 15, diciembre 1999. [cit. 23.1.2007] México: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, 1999. ISSN 0188-7653

Dostupné na:

<<http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/115/11501507.pdf>>

RODRIGUEZ A., José M. „Intertextualidad profunda en Los perros del paraíso“. *Revista signos*, [online], n. 45-46, vol. 32.. [cit. 23.1.2007]. Valparaíso, 1999. ISSN 0718-0934

Dostupné na:

<http://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-09341999000100006&lng=es&nrm=iso>

SÁINZ DE MEDRANO ARCE, Luis. „Abel Posse: La búsqueda de lo absoluto“. *Anales de literatura hispanoamericana*, [online], núm. 21. [cit. 20.11.2006] Madrid: Ed. Universidad Complutense, 1992. ISSN 0210-4547.

Dostupné na:

<<http://www.ucm.es/BUCM/revistas/fl1/02104547/articulos/ALHI9292110467A.PDF>>

STECKBAUER, Sonja M. El tratamiento de Cristóbal Colón en la nueva novela histórica: de la historia a la utopía. In: *La novela latinoamericana entre historia y utopía* [online]. [cit. 20.3.2007]. Eichstätt: ZILAS et al. 1999 (mesa redonda, 13). ISSN 0946-5030

Dostupné na:

<<http://ku-eichstaett.de/Fakultaeten/SFL/romanistik/romanlitwi2/Mitarbeiter/vitasteckbauer/CristobalColon>>